

Jaargang 7 nr. 3

REDACTIONEEL

An Marchal

15 augustus 2006

V.U.: Marianne Regelbrugge
Maria Theresiastraat 114
3000 Leuven
Tel: 016/ 22 63 88
Fax: 016/ 22 74 82
Bank: 736-0001066-63
E-mail: info@suggnome.be
Website: www.suggnome.be

<i>Redactioneel</i> <i>An Marchal</i>	1
<i>Racisme, strafrecht en herstelbemiddeling</i> <i>Jogchum Vrielink en Erik Claes</i>	3
<i>Racisme en bemiddeling: een liaison dangereuse?</i> <i>Johan Otte</i>	13
<i>Omgaan met racisme: de praktijk van BIS</i> <i>Marian Kairot</i>	17
<i>Bemiddeling en racisme</i> <i>Interview met Bie Vanseveren – BAS!</i> <i>Riet Ysebaert</i>	19
<i>Samenspraak 23 juni 2006: verslag</i> <i>David Eyckmans</i>	21
<i>Goed om weten</i>	23
<i>Nieuws uit Europa</i>	23
<i>Agenda</i>	28
<i>Samenspraak 22 september 2006</i>	30

Bemiddelen in racismedossiers

Terwijl sommigen hier in huis zich nog hebben teruggetrokken in warmer oorden, zindert hier het spijtige nieuws nog na, met name dat onze collega (forummedewerker) David Eyckmans professioneel nieuwe horizonten gaat verkennen. David werkt sinds 2002 op het secretariaat van Suggnomè, eerst als projectmedewerker voor de Vlaamse overheid, nadien (in verschillende gedaanten) voor Justitie, als administratief coördinator en forumwerker. Met de bij tijden nodige humor en veel relativeringsvermogen, nam David zijn opdrachten nauwgezet ter harte, vaak in stilte maar zelden onopgemerkt! Zijn vertrek maakt de situatie waarin we ons nu bevinden (heroriëntatie van Suggnomè als bemiddelingsdienst tegenover implementatie- en forumopdracht) er niet gemakkelijker op. Het noodzaakt ons opnieuw stil te staan bij onze huidige organisatiestructuur en dwingt ons om verder te zoeken en te expliciteren welke opdrachten op welke plaats thuis horen. Iedereen binnen onze organisatie, en vooral hier op het secretariaat en het Forum, zal David als collega erg missen! Niettemin wensen we hem een schitterende toekomst!

Het voorbije jaar werden Suggnomè en andere bemiddelingsdiensten meerdere keren gecontacteerd vanwege het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. In de gesprekken met het Centrum ontwaarden we een volgehouden zoektocht naar de plaats en de betekenis van slachtofferdaderbemiddeling in aan racisme gerelateerde dossiers, en meer in het bijzonder de rol die het Centrum hierin kan spelen.

Men stelt immers vast dat in de huidige rechtspraktijk soms onvoldoende of op ongepaste wijze op racismemisdrijven wordt gereageerd. Racisme raakt niet alleen een individu in zijn diepste wezen, het is ook een voedingsbodem voor een asociaal en vijandig maatschappelijk klimaat. Het is daarom de opdracht van de overheid om racisme en xenofobie actief te bestrijden en hier rond beleid te maken. Het antiracismebeleid is echter voortdurend in beweging, met tendensen in de richting van meer of juist minder repressie. We stellen ons de vraag in welke mate herstelrecht een aanvulling of alternatief kan zijn op de huidige, veeleer repressieve benadering van racismemisdrijven. Precies omdat racisme vaak gegrond is op vooroordelen, algemene denkbeelden en stereotypen, lijkt een persoonlijke ontmoeting tussen slachtoffer en dader

meer dan zinvol. Zo biedt bemiddeling aan de verdachte/dader de kans om de persoon en het verhaal achter het slachtoffer te ontmoeten, zodat hij zich tot dit concrete individu dient te verhouden. Slachtoffers van racisme krijgen doorheen een bemiddelingsproces een concreet forum om de dader van antwoord te dienen, hetgeen betekenisvol blijkt te zijn in het herstel van hun waardigheid. Precies de dialoog en de communicatie die bemiddeling genereert kan bevorderlijk zijn voor meer wederzijds respect tussen slachtoffer en dader.

We kunnen ons tevens de vraag stellen welke rol het Centrum hierbij te spelen heeft. In een ruim aantal dossiers (klachten) kiest het Centrum nu al voor de buitengerechtelijke afhandeling, de zogenaamde onderhandelde oplossing, en het treedt hierbij ook soms als bemiddelaar op. Kan het Centrum ook in strafrechtelijke zaken zelf bemiddelen? De oprichtingswet van het Centrum bepaalt immers expliciet dat zij iedere bemiddelingsopdracht kan aanvaarden die ze nuttig acht. Ons inziens lijkt dit geen optie, aangezien het Centrum als belangenbehartiger geen neutrale instantie is, en daarentegen vaak zelf als partij optreedt. In dat geval kan zij wel zelf plaats nemen als slachtoffer aan de bemiddelingstafel. Kan het Centrum binnen haar opdracht nog op andere manieren betrokken worden bij bemiddeling en andere herstelrechtelijke projecten? Welke rol kan zij daarin opnemen?

Deze vragen vormen het vertrekpunt van deze Nieuwsbrief en de volgende Samenspraak. In het eerste artikel onderzoeken Jogchum Vrieling en Erik Claes (K.U.Leuven) in welke mate huidige en toekomstige wetgeving en beleid inzake racisme in België, herstelbemiddeling toelaten. Zij stoten hierbij op enkele juridische en maatschappelijke knelpunten en uitdagingen. Nadien bespreekt Johan Otte (stafmedewerker Centrum voor Gelijkheid van Kansen en van Racismebestrijding) de verschillende mogelijkheden waarop men in de praktijk op racismedelicten reageert. Tezamen met het Centrum concludeert hij dat het strafrecht slechts als ultimum remedium dient ingezet, en is hij vragende partij om andere, ook herstelrechtelijke al-

ternatieven verder te ontwikkelen. In de derde bijdrage schetst Marian Kairat (BiS Antwerpen) een heel concreet beeld van de wijze waarop men in Antwerpen racismege-relateerde dossiers via BiS behandelt. Ook zij onderstreept de meerwaarde van een face to face gesprek in deze dossiers. Tot slot nemen Bie van Severen en Riet Ysebaert (Bemiddelingsburo BAS!) ons mee naar de bemiddelingspraktijk met minderjarigen in Brussel. Ook zij reflecteren even over de rol die het Centrum hierbij kan opnemen.

Om over dit thema verder van gedachten te wisselen, nodigen we u warm uit op de Samenspraak van 22 september 2006, die voor de gelegenheid doorgaat in het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding zelf. Reeds vanaf half één is iedereen welkom om eerst samen een broodje te nuttigen, dat u wordt aangeboden door het Centrum zelf, waarvoor dank (bestellen is wel nodig!). Zie uitnodiging achteraan.

Verder in deze Nieuwsbrief vindt u verslag van de vorige Samenspraak alsook enkele reflecties bij het congres van het European Forum for Restorative Justice (Barcelona, juni 2006), van de hand van enkele Belgische deelnemers.

Tot slot wens ik even stil te staan bij het plotse overlijden op 10 juni van onze huisgenoot en collega, Bart Deklerck, directeur van De Rode Antraciet. We kennen Bart als een enthousiaste en harde werker, met een duidelijke missie en visie voor ogen, om cultuur binnen de muren van de gevangnissen te brengen. We zullen hem en zijn verhalen missen 's middags aan tafel. We wensen de collega's, vrienden en familie van Bart sterkte!

An Marchal

RACISME, STRAFRECHT EN HERSTELBEMIDDELING

I. Inleiding

1. Het strafrechtelijke antiracismebeleid heeft de laatste tien jaar een vrij sterke repressieve wending genomen. De verschillende wetwijzigingen wijzen er op dat het de overheid steeds meer te doen is om de (gepercipieerde) kwaal van het racisme ook – of zelfs vooral – met de harde hand van het strafrecht te bestrijden. Afschrikking via hogere geldboetes en hogere vrijheidsstraffen; uitsluiting van de politieke arena via ontzetting uit burgerlijke en politieke rechten; 'shaming' via publiekmaking in dagbladen; oprekken van strafbaarheid naar meningsuitingen en lidmaatschap of medewerking aan racistische organisaties, etc. Al deze strafrechtelijke instrumenten zijn er op gericht om het fenomeen van racisme en de bedreiging die het vormt voor de democratische rechtsstaat in te dijken. De strafrechtelijke beleidscultuur die deze wetgeving stuwt en door deze wetgeving wordt mogelijk gemaakt, biedt hierdoor *prima facie* weinig ruimte voor het ideaal van een participatieve justitie, een ideaal dat sinds jaren door de praktijk van herstelbemiddeling en door de herstelrechtelijke visie wordt bepleit. Een wettelijk kader dat in hoofdzaak is gericht op afschrikking, uitsluiting en op terugdringing van een algemeen maatschappelijk fenomeen werkt een crimineel beleid in de hand dat ver verwijderd ligt van de positieve erkenning van dader en slachtoffer als volwaardige en gelijkwaardige burgers die actief kunnen bijdragen tot de oplossing van het conflict.

Met de wet van 22 juni 2005 die de praktijk van herstelbemiddeling van een wettelijk kader heeft voorzien(1), lijkt er een mogelijkheid te worden geopend om het repressieve karakter van het strafrechtelijk antiracisme beleid te temperen en om een meer herstelgerichte aanpak te valoriseren. De wet maakt het aanbod van herstelbemiddeling immers in principe mogelijk in alle fasen van de strafrechtspleging en voor elk strafrechtelijk dossier, dus ook voor feiten die onder de strafbaarstellingen

van de antiracismewetgeving(2) vallen. Politiediensten, parketmagistraten, rechters zouden in deze feiten de partijen dan informeren over het aanbod van herstelbemiddeling.

2. Dat in principe alle racistische misdrijven in aanmerking kunnen komen voor herstelbemiddeling, wil echter nog niet zeggen dat de op zich aantrekkelijke idee van een herstelgericht antiracismebeleid een gemakkelijk te bewandelen pad zou zijn. Heel wat uitdagingen en knelpunten lijken zich hier aan te dienen. Zo is er niet alleen het punt van verenigbaarheid met de reeds vermelde repressieve cultuur, maar ook rijst de vraag of alle door de wetgever als racistische misdrijf omschreven gedragingen, meningsuitingen, hoedanigheden geschikt zijn voor herstelbemiddeling. De methodiek van herstelbemiddeling vraagt immers identificeerbaarheid van het slachtoffer én een identificeerbare verdachte die bereid is verantwoordelijkheid op te nemen voor de door hem gepleegde feiten. In dat opzicht is het ook belangrijk wat scherper zicht te krijgen op het precieze spectrum van strafbaarstellingen en strafmaatregelen die in de antiracismewetgeving zijn opgenomen. De kwestie of de methodiek van herstelbemiddeling afgestemd is op racistische misdrijven kan eigenlijk niet zomaar in zijn algemeenheid worden bediscussieerd. Veel hangt af van het soort van strafbaarstelling waarop bepaalde feiten een inbreuk hebben gepleegd.

Daarnaast moet men er zich rekenschap van geven dat de antiracismewetgeving aan vrijwel voortdurende wijzigingen en evoluties onderhevig is. In de discussies over de rol van herstelbemiddeling in het antiracismebeleid zal men dan steeds moeten inschatten wat in de nabije toekomst de te verwachten strafrechtelijke basis zal zijn waarvoor een aanbod van herstelbemiddeling kan worden gedaan.

Tot slot dienen we niet uit het oog te verliezen dat het strafrechtelijke antiracismebeleid zowel vanuit juridisch-constitutioneel, als vanuit maatschappelijk vlak niet onbetwist is. Bepaalde strafbaarstellingen staan op gespannen voet met vrijheden, waaronder de vrijheid van meningsuiting, vereniging, godsdienst en contract. Enkele zijn voorts dermate open en

vaag geformuleerd dat ze moeilijk te verzoeken zijn met de met het legaliteitsbeginsel verweven eis van duidelijke en nauwkeurige delictsomschrijving. Maar ook de maatschappelijke consensus waarop de wetgeving berust, is wellicht fragieler dan sommigen geneigd zijn om aan te nemen. Welke toekomst er voor een herstelgericht antiracismebeleid en voor de rol van herstelbemiddeling is weggelegd, kan dan niet losgemaakt worden van een discussie over het probleemkarakter van de strafrechtelijke racismebestrijding zelf.

3. In wat volgt proberen we in te gaan op de zonet geschetste uitdagingen en knelpunten die met het perspectief van een herstelgericht antiracismebeleid zijn verbonden. In het nu volgende deel wordt ingezoomd op het strafrechtelijke luik van de discriminatiewetgeving. Nagegaan wordt welke discriminatiegronden strafrechtelijke bescherming krijgen, welke strafbaarstellingen in de antiracismewetgeving precies zijn opgenomen en wat de voorziene (hoofd- en bijkomende) straffen zijn (II).

Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de te verwachten ontwikkelingen in de antiracismewetgeving. In de huidige fase van de herziening heeft het er namelijk alle schijn van dat de strafrechtelijke poot significant zal versmallen, wat uiteraard een overeenkomstige versmalling met zich meebrengt voor het toepassingsgebied van de Wet van 22 juni 2005 (III).

Tot slot zal worden ingegaan op een aantal constitutionele knelpunten die met de antiracismewetgeving zijn verbonden en wordt kort geschetst wat de te verwachten moeilijkheden en mogelijkheden zijn die deze knelpunten teweegbrengen voor (de methodiek) van herstelbemiddeling (IV).

II. Strafrechtelijke racismebestrijding: huidige wetgeving

4. Het is eigenlijk niet eens zo gemakkelijk het strafrechtelijke luik van het antiracismewetgeving op te sporen. De relevante bepalingen inzake discriminatiegronden, strafbaarstellingen, strafsancities liggen verspreid over verschillende aparte wetten en decreten. We beperken ons hier tot de federale wetgeving, en dan nog de

essentie daarvan, te weten: de Antiracismewet van 1981, de Negationismewet van 1995 en de Antidiscriminatiewet van 2003.

A. Antiracismewet

5. Discriminatiegronden. Het eerste juridische instrument dat in België toeliet om bepaalde verschijningsvormen van racisme strafrechtelijk te vervolgen was de Antiracismewet(3). Deze wet vormt in belangrijke mate de implementatie van verplichtingen die België heeft op basis van het Internationaal verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (IVUR)(4). De wet omvat een, op het Verdrag gebaseerde, limitatieve lijst van discriminatiegronden. In de huidige redactie gaat het daarbij om het volgende vijftal: zogenaamd ras, huidskleur, afkomst, nationale of etnische afstamming (5).

'Discriminatie' wordt in de wet gedefinieerd als: «elke vorm van onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeur, die tot doel heeft of ten gevolge heeft of kan hebben dat de erkenning, het genot of de uitoefening op voet van gelijkheid van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op politiek, economisch, sociaal of cultureel terrein of op andere terreinen van het maatschappelijk leven, wordt teniet gedaan, aangetast of beperkt» (art. 1 lid 1 Antiracismewet)(6). Discriminatie in deze (ruime) zin is op zichzelf echter geen misdrijf op basis van de Antiracismewet. De term moet steeds worden gelezen in samenhang met de concrete strafbaarstellingen waar het een onderdeel van uitmaakt. Wat betreft deze strafstellingen, omvat de wet drie typen, te weten: meningsuitingen, feitelijke gedragingen en 'hoedanigheden'.

6. Racistische meningsuitingen. Dit type van strafbaarstellingen zijn neergelegd in artikel 1 lid 3 van de wet. Enerzijds gaat het om het aanzetten tot discriminatie, (segregatie), haat of geweld tegen een persoon of tegen groep, een gemeenschap of de leden ervan op basis van de discriminatiegronden (art. 1 lid 3, 1° en 2° Antiracismewet). Anderzijds is het strafbaar om publiciteit te geven aan een voornemen tot discriminatie, (segregatie), haat of geweld

tegen een persoon of tegen een groep, een gemeenschap of de leden ervan op basis van de discriminatiegronden (art. 1 lid 3, 3° en 4° Antiracismewet). In beide gevallen moet voldaan zijn aan de openbaarheidsvereisten van artikel 444 Sw. Ten aanzien van het voor de betreffende strafbaarstellingen vereiste moreel element bestaat discussie in zowel de rechtsleer als in de rechtspraak(7). *Grosso modo* geldt dat de meeste rechtsleer uitgaat van een bijzonder opzet(8), terwijl tot voor kort de meeste rechtspraak uitging van een algemeen opzet(9).

7. Feitelijke discriminerende gedragingen. Een tweede type strafbaarstelling betreft feitelijk discriminerende gedragingen. De wet straft meer bepaald het bedrijven van discriminatie tegen een persoon of een groep op de genoemde gronden in het goederen- en dienstenverkeer (art. 2 Antiracismewet), discriminatie op basis van de discriminatiegronden in de arbeidssfeer (art. 2bis Antiracismewet) en discriminatie van een persoon op diezelfde gronden door openbare officieren en ambtenaren in de uitoefening van hun ambt, of het op willekeurige wijze ontzeggen van de uitoefening van een recht of een vrijheid aan een persoon door diezelfde ambtenaren (artikel 4 Antiracismewet). Ten aanzien van al deze strafbare gedragingen geldt een vereiste van een algemeen opzet.

8. Racistische hoedanigheden. Het laatste type strafbaarstelling uit de Antiracismewet betreft – zoals vermeld – veeleer een ‘hoedanigheid’. Het gaat daarbij om het ‘behoren tot’ of ‘medewerking verlenen’ aan een vereniging of groep die kennelijk en herhaaldelijk discriminatie of segregatie bedrijft of verkondigt in de omstandigheden van artikel 444 Sw. (art. 3 Antiracismewet). Dit artikel is eigenlijk een soort ‘verzamel-artikel’ dat dient om op indirecte wijze, namelijk via leden en medewerkers, groepen aan te pakken die zich schuldig maken aan inbreuken op basis van de Antiracismewet. Het ‘verkondigen’ van discriminatie en segregatie slaat hierbij terug op de strafbaarstellingen uit artikel 1 lid 3 Antiracismewet, terwijl het ‘bedrijven’ ervan terugslaat op artikelen 2 en 2bis Antiracismewet. Evenals ten aanzien van de gedra-

gingen geldt hierbij een algemeen opzet: men is strafbaar vanaf dat men willens en wetens medewerking verleent aan een groep of vereniging die kennelijk en herhaaldelijk inbreuken pleegt op de Antiracismewet, het is daarbij niet noodzakelijk dat de vervolgte (rechts)persoon de doelstelling van de groep zou ondersteunen of dat hij zelf concrete activiteiten binnen de groep of verenigingen zou ontplooien(10).

9. Voorziene straffen. De hoofdstraf voor inbreuk op artikelen 1 lid 3, artikel 2, artikel 2bis en artikel 3 Antiracismewet betreft een geldboete van 50 tot 1.000 euro (vermeerderd met de wettelijke opdecimen) en een gevangenisstraf van een maand tot een jaar, ‘of een van die straffen alleen’. In artikel 4 wordt in zwaardere sancties voorzien, te weten een gevangenisstraf van twee maanden tot twee jaar (11).

Die huidige hoofdstraffen zijn het gevolg van een aanmerkelijke verzwaring in 1994(12). In de oorspronkelijke wet waren de straffen juist bewust matig gehouden(13). In de parlementaire voorbereiding bij de wet werden voor deze voorkeur onder meer de volgende argumenten aangevoerd. Ten eerste wilde men niet «een soort quakerwetgeving tot stand (...) brengen die de kwalen, die zij wil bestrijden, in de hand werkt»(14). Voorts bestond de vrees dat een overdreven bestraffing op weerstand zou stuiten bij de parketten en ten slotte ging men uit van een communicatieve eerder dan van een repressieve doelstelling(15).

De meer repressieve weg die men in 1994 – in vergelijking met de oorspronkelijke opzet van de wet – insloeg, was vooral ingegeven door de gebrekkige werking van de wet tot die tijd: men wenste door de strafverzwaring de parketten aan te zetten tot vervolging. In het parlement werd de ontwikkeling echter ook bekritiseerd. Zo werd er gewaarschuwd voor averechtse effecten en een teveel aan sociale controle (16). Ook in de rechtsleer klonken kritische geluiden(17).

Naast deze verzwaring van de hoofdstraf, heeft de wetgever het in 1999 mogelijk gemaakt om – ook ingeval van

een eerste overtreding – als bijkomende straf de ontzetting uit burgerlijke en politieke rechten op te leggen (artikel 5bis Antiracismewet)(18).

B. Negationismewet

10. Bepaalde meningsuitingen. De Negationismewet is beperkter van opzet dan de Antiracismewet en heeft enkel betrekking op bepaalde meningsuitingen. De wet omvat slechts één strafbaarstelling en wel voor de persoon die «onder één der omstandigheden bepaald bij artikel 444 van het Strafwetboek, de genocide die tijdens de tweede wereldoorlog door het Duitse nationaal-socialistische regime is gepleegd, ontkent, schromelijk minimaliseert, poogt te rechtvaardigen of goedkeurt» (art. 1 Negationismewet). Aangaande het moreel element stelde het Arbitragehof bij grondwettelijke toetsing dat er ten aanzien van de strafbaar gestelde uitingen een (weerlegbaar) vermoeden geldt dat zij de bedoeling hebben om een «misdadige en de democratie vijandig gezinde ideologie in ere te willen herstellen en daarbij een of verschillende categorieën mensen ernstig te willen beledigen»(19).

11. De straffen. De huidige hoofdstraf voor inbreuk op de wet in een gevangenisstraf van acht dagen tot een jaar en een geldboete van 26 tot 5000 euro (vermeerderd met de wettelijke opdecimen). In tegenstelling tot de Antiracismewet, biedt de Negationismewet hierbij de rechter niet de keuze om slechts één van deze straffen op te leggen.

Wat betreft (uitdrukkelijk opgenomen) bijkomende straffen biedt de wet om te beginnen – evenals de Antiracismewet – de mogelijkheid om een veroordeelde overeenkomstig artikel 33 van het Strafwetboek tot de ontzetting te veroordelen (art. 1 lid 3 Negationismewet). In de oorspronkelijke wet was deze ontzetting slechts mogelijk ingeval van recidive. Door de aanpassing van 7 mei 1999 is de sanctie ook mogelijk bij een eerste veroordeling.

Naast de ontzetting kan (opnieuw facultatief) ingeval van veroordeling wegens overtreding van de wet «worden bevolen dat het vonnis in zijn geheel of bij

uittreksel in een of meer dagbladen wordt bekendgemaakt, alsmede dat het wordt aangeplakt, een en ander op kosten van de veroordeelde» (art. 2 Negationismewet).

C. Antidiscriminatiewet

12. Strafverzwarende omstandigheden. De belangrijkste recente uitbreiding van het Belgische (federale) discriminatierecht is de Antidiscriminatiewet van begin 2003(20). Deze wet vormt – net als de Antiracismewet – in belangrijke mate de implementatie van internationale verplichtingen: de antidiscriminatiewet beoogde de omzetting te zijn van twee Europese richtlijnen, de zogenaamde Ras- en Kaderrichtlijn(21). Deze richtlijnen brengen een groot aantal verplichtingen met zich mee voor de Lidstaten waaraan door middel van de antidiscriminatiewet in grote lijnen voldaan zou moeten zijn.

Het overgrote deel van deze wet is burgerrechtelijk van aard. Daarmee sluit de Belgische wetgever aan bij internationale trends: alle 'ontwikkelde' systemen van discriminatierecht zijn in hoofdzaak van burgerrechtelijke aard (VS, VK, Nederland, etc.). Gezien de onderhavige thematiek van herstelrecht zullen we op het burgerrechtelijk luik van deze wet niet verder ingaan. Evenmin wordt ingegaan op de nieuwe discriminatiegronden waaraan de wet (op strafrechtelijk vlak)(22) bescherming biedt (zoals seksuele geaardheid, handicap en leeftijd).

Wat betreft het strafrecht en racismebestrijding is de voornaamste nieuwigheid de 'strafverzwarende omstandigheden' die de wet invoert voor een groot aantal misdrijven uit het Strafwetboek: met name: aanranding en verkrachting, opzettelijk doden en opzettelijk toebrengen van lichamelijk letsel, schuldig verzuim, ontvoering, foltering, huisvredebreuk, belaging, laster, eerroof, grafschennis, brandstichting en vernieling of beschadiging van roerende eigendommen. Die bepalingen komen erop neer dat de strafmaat voor genoemde misdrijven wordt verhoogd en in sommige gevallen zelfs verdubbeld, als bewezen kan worden dat het motief van de daad lag in "de haat tegen, het misprijzen van of de vijandigheid tegen een persoon" vanwege de discriminatiegronden van de wet.

III. Strafrechtelijke racismebestrijding: toekomstige ontwikkelingen

13. Uit het voorgaande is gebleken dat de huidige wetgeving inzake racismebestrijding een aanzienlijke waaier van strafbaarstellingen bevatten (meningsuitingen die aanzetten tot discriminatie, haat of geweld of publiciteit geven aan een voornemen tot discriminatie, haat of geweld; discriminerende gedragingen op rasgerelateerde gronden in arbeidsrelaties of het goederen- en dienstenverkeer; 'racistische' lidmaatschappen en medewerkingen; meningsuitingen die de genocide die tijdens de tweede wereldoorlog door het Duitse nationaal-socialistische regime is gepleegd, ontkennen, schromelijk minimaliseren, pogen te rechtvaardigen of goedkeuren en een hele reeks misdrijven uit het strafwetboek die met racistisch motief zijn gepleegd).

Hoewel het op zich reeds een nuttige denkoefening kan zijn om de methodische geschiktheid van herstelbemiddeling voor deze strafbaarstellingen te onderzoeken, toch is het ons inziens belangrijk reenschap te geven van een aantal wetswijzigingen die op til staan. De federale regering werkt momenteel aan een aantal wetsontwerpen die het huidige Belgische discriminatierecht grondig zullen herzien(23). Wat de uitkomst hiervan zal zijn, staat nog niet vast daar de ontwerpen nog door het parlement moeten. De grote lijnen zullen – mede gezien de tijdsdruk en een gebrek aan manoeuvreerruimte door internationale verplichtingen – waarschijnlijk echter niet wijzigen, zodat het interessant is ze hier te behandelen. Temeer daar de wijzigingen de noodzakelijke strafrechtelijke basis voor herstelbemiddeling vernauwen.

14. Om te beginnen zal in het discriminatierecht een 'verzuiling' worden doorgevoerd: de toekomstige Antiracismewet – momenteel een loutere strafwet – zal *alle* bepalingen bevatten inzake rassendiscriminatie en racisme, dus ook de burgerrechtelijke bepalingen en de strafverzwaringen (die momenteel ook voor de rasgerelateerde gronden in de Antidiscriminatiewet opgenomen zijn)(24). Op vergelijkbare wijze wordt de huidige Wet gelijkheid man/vrouw aangepast om alle bepalingen inzake

geslachtsdiscriminatie te bevatten. De huidige Antidiscriminatiewet, tenslotte, zal alles regelen inzake discriminatie op basis van de 'overige' gronden, zoals seksuele geaardheid, religie, politieke overtuiging, handicap en leeftijd.

15. Naast deze 'formele' aanpassingen, zullen ook een aantal inhoudelijke wijzigingen en verschuivingen plaatsvinden. Voor wat betreft de onderhavige thematiek is hiervan vooral van belang dat er een zekere 'depenalisering' zal worden doorgevoerd in het juridische antiracismebeleid. Het accent in de bestrijding van racisme zal (verder) verschuiven van een strafrechtelijke naar een burgerrechtelijke aanpak. Naast een uitbreiding van de burgerrechtelijke actiemogelijkheden (o.m. een systeem van forfaitaire schadevergoedingen) vertaalt zich dit concreet in de schrapping en/of inperking van enkele strafbepalingen.

16. Geschrapt wordt ten eerste het publiciteit geven aan een voornemen tot discriminatie, segregatie, haat en geweld (huidig art. 1 lid 3, 3° en 4°). Een zeer gelijkaardige bepaling werd in 2004 door het Arbitragehof vernietigd in de Antidiscriminatiewet, omdat zij strijdig zou zijn met de vrijheid van meningsuiting(25). Ook in de Antiracismewet zal de bepaling als zodanig niet worden hernomen. Wel is de Regering voornemens om deze bepaling te 'vervangen' door een nieuwe strafbaarstelling, te weten "het verspreiden, op welke wijze ook, van denkbeelden die zijn gegrond op rassuperioriteit of rassenhaat". De kans is evenwel reëel dat het Arbitragehof bij een eventuele grondwettelijke toetsing deze bepaling zal vernietigen(26). De strafbaarstelling is weliswaar bijna letterlijk gebaseerd op het IVUR(27), maar of dat loutere feit ook zal volstaan om de grondwettigheid te garanderen, lijkt veeleer twijfelachtig.

Ten eerste heeft België juist op het punt van (onder meer) de vrijheid van meningsuiting een voorbehoud gemaakt bij het betreffende Verdrag(28). Naar dit voorbehoud werd tijdens de oorspronkelijke totstandkoming van de Antiracismewet ook herhaaldelijk verwezen(29). Dit had onder meer tot gevolg dat de 'racistische belediging' uit het initiële wetsvoorstel niet weer-

houden werd als strafbaarstelling, maar slechts de meer afgelijnde strafbaarstellingen(30) van het 'aanzetten tot' en het 'publiciteit geven aan een voornemen tot'. Het invoeren van het 'verspreiden van racistische ideeën' teneinde het verdwijnen van het 'publiciteit geven aan een voornemen tot' te ondervangen lijkt in dit opzicht dan ook allesbehalve evident. De eerstgenoemde strafbaarstelling lijkt immers *prima facie* aanmerkelijk ruimer dan de laatstgenoemde, die reeds als strijdig met de vrijheid van meningsuiting vernietigd werd (31).

Ook meer in het algemeen suggereert, ten tweede, de rechtspraak van het Arbitragehof inzake de vrijheid van meningsuiting dat de voorgestelde strafbaarstelling problematisch is. Uit steeds meer arresten blijkt dat het Hof zeer nauwgezet toekijkt op de naleving van dit recht en dat het daarbij soms verder wenst te gaan dan de minimumbescherming die wordt geboden in de rechtspraak van het Europees Hof over artikel 10 EVRM(32). Een belangrijk principe dat in deze arresten valt te ontwaren is de afkeurende houding van het Arbitragehof ten aanzien van pogingen om het loutere verspreiden van ideeën te bestraffen, ook al zijn die beledigend, schokkend, discriminatoir of inhoudelijk onverzoenbaar met de mensenrechten(33). In de recente jaren wordt steeds duidelijker dat het Hof vindt dat meningen enkel aangepakt kunnen worden omwille van hun gevolgen voor derden en voor de samenleving. Wat dat betreft dient men dan ook voorzichtig te zijn met het gelijkschakelen van verdragconformiteit met grondwettigheid.

Dit alles om maar te zeggen dat het goed mogelijk is dat er op het vlak van de strafrechtelijke bestrijding van racistische meningsuitingen uiteindelijk enkel het 'aanzetten tot' zal resteren (nieuwe Antiracismewet), naast het negationisme van de nazi-genocide (Negationismewet). De spanning met de grondwettelijk beschermde vrijheid van meningsuiting met de oude strafbaarstellingen en *a fortiori* met het voorstel van de nieuwe strafbaarstelling (het verspreiden, op welke wijze ook, van denkbare ideeën die zijn gegrond op rassuperioriteit of rassenhaat) illustreert tevens hoezeer de strafrechtelijke antiracismewetgeving niet vrij is van controverse, wat – zoals

we zodra zullen zien – ook consequenties heeft voor herstelbemiddeling bij bepaalde feiten die onder deze wetgeving gebracht (kunnen) worden.

17. Twee andere artikelen uit de huidige Antiracismewet zouden voorts worden geschrapt zonder dat zij vervangen worden door nieuwe strafbepalingen. Het gaat daarbij om (rassen)discriminatie in het goederen- en dienstenverkeer enerzijds en bij de arbeidsbetrekkingen anderzijds (huidige artikelen 2 en *2bis*). De redenen hiervoor zijn als volgt. Ten eerste is een belangrijke doelstelling van de herziening om de discriminatiewetgeving te harmoniseren (34). Politiek en praktisch gezien ligt het daarbij kennelijk moeilijk om een 'levelling up' te bereiken (de Antiracismewet had traditioneel het meest verregaande strafrechtelijke luik in vergelijking met wetgeving op andere discriminatiegronden). Harmonisering zou in deze dus een zekere 'levelling down' met zich meebrengen inzake het strafrechtelijke antiracismebeleid(35). Ten tweede, en met het voorgaande samenhangend, heeft de afbouw van het strafrechtelijke luik in de antiracismewetgeving te maken met een priorisering van de burgerrechtelijke weg. De Regering is van mening dat het moeilijk zou liggen om zowel het complete strafrechtelijke arsenaal te behouden als de nieuwe burgerrechtelijke systemen(36). Ten derde hebben de bewuste bepalingen, naar het oordeel van de Regering, sinds de totstandkoming van de wetgeving niet tot bijzonder veel jurisprudentie geleid (37).

18. Tot slot wordt het huidige artikel 3 – dat het lidmaatschap van of de medewerking aan racistische groeperingen en verenigingen bestraft – enigszins ingeperkt. Aangezien de wet in de toekomst voor de gewone burger alleen nog discriminerende meningsuitingen zal viseren en geen feitelijke discriminatie, wordt het medewerking verlenen aan een groepering die rassendiscriminatie *bedrijft* geschrapt uit deze strafbaarstelling(38).

19. Wat blijft er 'netto' nog met enige zekerheid over van het strafrechtelijke arsenaal om racisme te bestrijden? Ten eerste, het 'aanzetten tot discriminatie,

(segregatie), haat en geweld' en negationisme van de nazi-genocide. Ten tweede, rassendiscriminatie door een ambtenaar of openbaar officier(39). En tenslotte de strafverzwarende omstandigheden bij allerlei misdrijven uit het Strafwetboek. In de toekomst valt te verwachten dat de discussie omtrent de zinvolheid van herstelbemiddeling in racistische feiten enkel nog op deze strafbaarstellingen zullen betrekking hebben.

3. Perspectieven voor herstelbemiddeling

20. De discussie waarvan in het voorgaande randnummer sprake is, zal hoe dan ook op heel wat moeilijkheden en uitdagingen stoten, gelet op de vele constitutionele knelpunten die met een strafrechtelijke racismebestrijding verbonden zijn. In wat volgt en ter besluit van deze bijdrage gaan we kort in op één praktisch probleem en een tweetal constitutionele knelpunten en meten we telkens de te verwachten moeilijkheden en uitdagingen voor herstelbemiddeling op.

21. Een belangrijk 'praktisch' probleem betreft het feit dat het slachtofferchap bij feiten die onder de antiracismewetgeving gebracht worden, vaak diffuus is en er geen (individueel) slachtoffer in de gangbare of traditionele zin van het woord is. Bij nogal wat toepassingen van de bepalingen inzake meningsuitingen uit zowel de Antiracismewet als de Negationismewet is dit het geval, evenals voor toepassingen van het strafbare medewerking verlenen aan of lidmaatschap van een 'racistische' groep of vereniging (art. 3 Antiracismewet). Indien we ook in deze gevallen de mogelijkheid tot herstelbemiddeling niet onmiddellijk overboord willen zetten, dan rijst wel de vraag tussen wie 'bemiddeld' kan worden én met welk oogmerk? Hoe rekbaar is de notie van slachtofferchap bij herstelbemiddeling? Zouden in de toekomst ook VZW's(40) of mogelijk zelfs instellingen zoals het Centrum voor gelijkheid van kansen moeten kunnen optreden als benadeelde partij? En zo ja, welke impact zal dit hebben op de door de daders gepercipieerde legitimiteit van de bemiddelingsprocedure?

Uit de (voorlopige) resultaten van vraaggesprekken met aangeklaagden van meningsuitingen die onder de antiracismewetgeving worden gebracht, blijkt dat alleszins de juridische procedures die opgestart worden in dit soort zaken lijden aan ernstige legitimiteitsproblemen. Zou het openen van mogelijkheden tot herstelbemiddeling dit kunnen ondervangen, door het faciliteren van een dialoog die – beter dan de gewone strafrechtsgang – toelaat om de daders de beweegredenen van de betrokken rechtspersonen te doen inzien?

22. Een eerste constitutioneel spanningsveld betreft de racistische meningsuitingen, enerzijds, en het grondwettelijk beschermde recht op vrijheid van meningsuiting, anderzijds. Uit de grotere waakzaamheid van het Arbitragehof met betrekking tot de bescherming van laatstgenoemde vrijheid blijkt dat het helemaal niet zo vanzelfsprekend is tot waar de strafrechtelijke beperking van de vrije meningsuitingen mag gaan met het oog op racismebestrijding. Het optreden van het Arbitragehof drukt in dat opzicht ook uit dat dergelijke strafrechtelijke beperkingen op de vrijheid van meningsuiting ook maatschappelijk niet zonder controverse zijn.

In dossiers die racistische meningsuitingen tot voorwerp hebben valt dan ook te verwachten dat vele verdachten in een afzonderlijk gesprek van de herstelbemiddelaar weliswaar nog verantwoordelijkheid zullen opnemen voor feiten die onder het bereik van de antiracismewetgeving vallen, maar die hun gedrag als een vorm van 'burgerlijke ongehoorzaamheid' zullen opvatten, omdat ze de grondwettelijke legitimiteit van de strafbaarstelling zelf in vraag stellen.

De vraag rijst hier, anderzijds, of herstelbemiddeling vanuit het op gang brengen van een dialoog tussen dader en slachtoffer echt kansen biedt tot de oplossing van een conflict, vermits de legitimiteit van het strafrechtelijk kader door de opstelling zelf van de dader wordt betwist.

Anderzijds bevatten dergelijke dossiers ook een uitdaging: ze dwingen herstelbemiddelaars en alle voor bemiddeling relevante justitiële en parajustitiële actoren om na te denken over strategieën die verdachten en slachtoffer zouden uitnodigen om

vanuit hun subjectieve belevingswereld en in een vertrouwelijk klimaat van wederzijds respect gezamenlijk na te denken over de wenselijkheid van een maatschappelijk verbod van racistische meningsuiting en over de wenselijkheid en redelijkheid van het strafrechtelijk karakter ervan. Op die manier zou een herstelgerichte aanpak van racismebestrijding kunnen leiden tot een meer participatieve justitie. Zowel verdachte als slachtoffer worden bevestigd en aangemoedigd om als gelijkwaardige burgers in een coöperatief klimaat te reflecteren over de legitieme grenzen van het strafrecht.

23. Een tweede constitutioneel pijnpunt betreft de verenigbaarheid van het merendeel van de strafbaarstellingen in de antiracismewetgeving met het strafrechtelijk *legaliteitsbeginsel*. Dat laatste beginsel vereist ondermeer dat strafbaarstellingen precies en duidelijk omschreven zijn zodat burgers op voorhand redelijkerwijze kunnen inschatten welke van hun gedragingen strafrechtelijke aansprakelijkheid kunnen teweegbrengen. Wat een strafbaarstelling nu nauwkeurig omschreven maakt is natuurlijk op zich voorwerp van discussie. Maar één van de klassieke vereisten uit het strafrecht is dat delictsoomschrijvingen een zekere handelingspecificiteit dienen te hebben zodat ze richtinggevend kunnen zijn in het maatschappelijk verkeer. Het probleem is dat vele strafbaarstellingen uit de antiracismewetgeving weinig handelingspecificiteit bevatten. Zo kunnen meningsuitingen die aanzetten tot discriminatie, geweld of haat betrekking hebben op een onuitputtelijke waaier van gedragingen en situaties, waardoor het vaak erg onduidelijk wordt of de gepleegde feiten nu al dan niet onder het bereik van de antiracismewetgeving vallen. Ook het loutere gebruik van het concept 'discriminatie' als strafrechtelijke begrip behelst een sterke spanning met het legaliteitsbeginsel(41).

Opnieuw rijst hier de vraag in welke mate herstelbemiddeling zinvol kan zijn in dergelijke dossiers. Enerzijds valt te verwachten dat door de vaagheid van de delictsoomschrijvingen inzake racisme, heel wat verdachten zullen betwisten dat hun gedrag onder de strafwet valt. Het wordt

dan niet gemakkelijk voor herstelbemiddelaars om na te gaan in welke mate en voor wat de verdachte nog verantwoordelijkheid wenst op te nemen. Anderzijds, bieden deze dossiers dan weer de uitdaging om verder over het concept zelf van verantwoordelijkheid inzake racistische feiten te reflecteren. Het loont de moeite om eens stil te staan bij de vraag of op de verdachte, ook al betwist hij de strafbaarheid van de gepleegde feiten, niet een andere verantwoordelijkheid rust dan het louter bekennen dat hij een racistisch misdrijf heeft gepleegd. Onderzocht moet worden of er niet zoiets (mogelijk) is als de met het slachtoffer gedeelde verantwoordelijkheid om als gelijkwaardige burgers gezamenlijk het uiteindelijke bereik en de betekenis van de in het geding zijnde strafbaarstelling te bediscussiëren. Ook op die manier zou een herstelgerichte aanpak een bijdrage kunnen leveren tot de realisatie van een participatieve justitie.

Jogchum Vrielink * en Erik Claes **

* Assistent (K.U.Leuven).

** Docent en postdoctoraal onderzoeker FWO-Vlaanderen (K.U.Leuven).

1. Wet van 22 juni 2005 tot invoering van bepalingen inzake de bemiddeling in de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering en in het Wetboek van Strafvordering, *B.S.* 27 juli 2005.

2. De term antiracismewetgeving dient in de onderhavige tekst om te verwijzen naar de (aanstonds te bespreken) federale wetgeving die (mede) betrekking heeft op racismegerelateerde feiten en discriminatie op basis van rasgerelateerde criteria. Meer bepaald gaat het om de Antiracismewet, de Negationismewet en de Antidiscriminatiewet (cf. *infra*).

3. Wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden, *B.S.* 8 augustus 1981. Gewijzigd bij Wet 15 februari 1993 (*B.S.* 19 februari 1993), Wet 12 april 1994 (*B.S.* 14 mei 1994), Wet 7 mei 1999 (*B.S.* 25 juni 1999), Wet 20 januari 2003 (*B.S.* 12 februari 2003) en Wet 23 januari 2003 (*B.S.* 13 maart 2003).

4. Goedgekeurd d.m.v. Wet 9 juli 1975 houdende goedkeuring van het Internationaal verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie, opge maakt te New York op 7 maart 1966, *B.S.* 11 december 1975.

5. De enige uitzondering hierop betreft art. 2bis lid 1 Antiracismewet waarin sprake is van «zogenaamd ras, huidskleur, afstamming, afkomst of nationaliteit». Dit betreft een redactionele nalatigheid ten gevolge van een poging tot harmonisatie van de betreffende criteria bij een wetwijziging van 2003.

6. Ook het opdracht geven tot discriminatie wordt beschouwd als discriminatie (art. 1 lid 2 Antiracismewet).

7. Mogelijk is deze discussie beslecht door het Arbitragehof in zijn 'Antidiscriminatiewet-arrest' van 6 oktober 2004 (Arbitragehof nr. 2004/157, 6 oktober 2004, B.S. 18 oktober 2004). Aangaande het vereiste morele element bij de zeer gelijkaardige bepalingen uit de zogenaamde Antidiscriminatiewet stelt het Hof dat het moet gaan om een 'bijzonder opzet'. In de rechtsleer is gesteld dat er geen redenen zijn waarom deze interpretatie niet *mutatis mutandis* zou gelden voor art. 1 Antiracismewet. Zie: J. VELAERS, Het arbitragehof en de antidiscriminatiewet, *T.B.P.* 2004, nr. 10, 610-611, nr. 32.

8. Zie o.m.: W. VAN LAETHEM, *Vademecum racismewet. Een beknopte bespreking van de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden*, Brussel, Ministerie van binnenlandse zaken, 1996, 36; B. DEJEMEPPE, "De bestraffing van racistische gedragingen: stand van zaken anno 1996", *Panopticon* 1996, 323; D. BATSELE, M. HANOTIAU en O. DAURMONT, *La lutte contre le racisme et la xénophobie*, Bruxelles, Nemesis, 1992, 22-24; E. BOUTMANS, "De toepassingsmogelijkheden van de herziene racismewet", in M.-C. FOLETS, B. HUBEAU en F. TALHAOUI (eds.), *Migratie-en Migrantenrecht. Recente ontwikkelingen II*, Brugge, die Keure, 1996, 66. Zie anders: CGKR, *Van integratie naar diversiteit, 20 jaar Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding. 1993-2003*, Brussel, CGKR, 2004, 55.

9. Sinds het eerdergenoemde arrest van het Arbitragehof inzake de Antidiscriminatiewet is echter ook duidelijk een trend te onderkennen in de rechtspraak die neigt naar het vereisen van een bijzonder opzet, ook bij de toepassing van deze artikelen uit de Antiracismewet (Cf. *supra* voetnoot nr. 7).

10. Zie kritisch: S. SOTTIAUX en J. VRIELINK, "De antiracismewet na het Vlaams-blokkarrest", *NjW* 2004, 729-733.

11. In het oorspronkelijke voorstel van de Antiracismewet waren alle strafmaten nog gelijk. In de loop van de besprekingen werden de straffen voor art. 4 echter verhoogd, met het oog op harmonisering met de straffen gesteld bij art. 151 Sw. (*Parl. St. Kamer* 1980-81, nr. 214/9, 21). In 1994 is de strafmaat gelijktijdig met de andere (verder) verhoogd.

12. Wet 12 april 1994 tot wijziging van de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden, B.S. 14 mei 1994.

13. De straffen die na totstandkoming stonden op inbreuk op de verschillende artikelen, waren als volgt: art. 1 en 3 – een gevangenisstraf van 8 dagen tot 6 maanden en/of een geldboete van 26 tot 500 frank; art. 2 – een sanctie van 8 dagen tot 3 maanden en/of een geldboete 26 tot 200 frank; art. 4 – een gevangenisstraf van 15 dagen tot 1 jaar.

14. *Parl. St. Kamer* 1980-81, nr. 214/9, 9.

15. *Ibid*, 9. Vgl. *Hand. Senaat*, 18 juli 1981, 2227.

16. *Parl. St. Senaat* 1991-92, nr. 117/2, 8.

17. Zo trok DEJEMEPPE het veronderstelde causale verband tussen de zwaarwichtigheid van de strafmaat en de effectiviteit van de strafvervolgning in twijfel. De auteur vergeleek de gekozen koers met een situatie waarin een geneesheer de dosis medicijnen verhoogt zonder eerst een correcte diagnose te stellen, en vervolgens de doeltreffendheid van het gekozen geneesmiddel te onderzoeken (B. DEJEMEPPE, *l.c.*, 321).

18. Wet 7 mei 1999 tot wijziging van de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden alsook de wet van 23 maart 1995 tot bestraffing van het ontkennen, minimaliseren, rechtvaardigen of goedkeuren van de genocide die tijdens de tweede wereldoorlog door het Duitse nationaal-socialistische regime is gepleegd, B.S. 25 juni 1999.

19. Arbitragehof 12 juli 1996, B.7.8-10, B.S. 27 juli 1996.

20. Oftewel de Wet van 25 februari 2003 ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, B.S., 17 maart 2003.

21. Meer bepaald: Richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming, Publikatieblad nr. L 180 van 19/07/2000, 22-26 ('Rasrichtlijn') en Richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep, Publikatieblad nr. L 303 van 02/12/2000, 16-22 ('Kaderrichtlijn').

22. 'Op strafrechtelijk vlak', aangezien het Arbitragehof bij zijn toetsing van de wet de discriminatiegronden vernietigde in het burgerrechtelijk luik. Zie: Arbitragehof nr. 157/2004, 6 oktober 2004, B.15, B.S. 18 oktober 2004.

23. Enkel de Negationismewet – ook geen discriminatiewet in strikte zin – zal (voorlopig) ongewijzigd blijven. 'Voorlopig', daar er wel voornemens bestaan om deze wet uit te breiden tot de ontkenning (etc.) van andere genocides en/of misdaden tegen de menselijkheid. Een eerder ontwerp terzake werd – onder invloed van maatschappelijke en academische kritiek – nog ingetrokken, maar de initiatiefnemers lieten verstaan een herziene versie later opnieuw te zullen indienen. Gezien de enorme juridische en rechtsstatelijke problemen die een verdere uitbreiding van deze wetgeving zou opleveren, lijkt een (blijvende) aanpassing echter niet direct in de lijn der verwachtingen te liggen. Zie: S. SOTTIAUX en J. VRIELINK, "De Negationismewet op het hellend vlak", *TvMR* 2005, nr. 2, 6-13; O. CORTEN, "Négationnisme et restriction des libertés", *Le Soir*, 19 mei 2005.

24. De grond 'nationaliteit' zal evenwel worden opgenomen in de toekomstige Antidiscriminatiewet en geen onderdeel (meer) uitmaken van de Antiracismewet.

25. Zie *supra* voetnoot nr. 7.

26. Dat een dergelijke toetsing er zal komen is overigens nagenoeg zeker: de partijen die destijds naar het Hof trokken om (delen van) de Antidiscriminatiewet aan te vechten hebben reeds laten verstaan dit tzt. eventueel opnieuw te zullen doen.

27. Meer bepaald op artikel 4a, waarvan het relevante deel als volgt luidt: "De Staten die partij zijn bij dit Verdrag (...) nemen de verplichting op zich onverwijld positieve maatregelen te nemen die erop zijn gericht aan elke vorm van aanzetting tot of aan elke uiting van een zodanige discriminatie een einde te maken en met het oog daarop (...) onder andere: a) strafbaar bij de wet te verklaren het verspreiden, op welke wijze ook, van denkbeelden die zijn gegrond op rassuperioriteit of rassenhaat (...)".

28. Dit voorbehoud luidt als volgt: "Het Koninkrijk België wil (...) de nadruk leggen op het belang dat het hecht aan het feit dat artikel 4 van het Verdrag bepaalt dat de in de alinea's a, b en c bedoelde maatregelen zullen worden genomen met inachtneming van de beginselen vervat in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en van de rechten die uitdrukkelijk worden genoemd in artikel 5 van het Verdrag. Bijgevolg is het Koninkrijk België van oordeel dat de bij artikel 4 opgelegde verplichtingen dienen samen te gaan met het recht op vrijheid van mening en meningsuiting, alsmede met het recht op vrijheid van vreedzame vergadering en vereniging. Deze rechten worden afgekondigd in de artikelen 19 en 20 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en opnieuw bevestigd in de artikelen 19 en 21 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. Ze worden insgelijks vermeld in de punten viii en ix van alinea d, van artikel 5, van het bedoelde verdrag. Daarenboven wil het Koninkrijk België de nadruk leggen op het belang dat het eveneens hecht aan de eerbiediging van de rechten vermeld in het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, met name in de artikelen 10 en 11 respectievelijk met belichting tot de vrijheid van mening en van meningsuiting en de vrijheid van vreedzame vergadering en vereniging".

29. Zie o.m.: *Parl. St.* Senaat 1980-81, nr. 594/2, 6.

30. Zie: wetsvoorstel tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden, *Parl. St.* Kamer 1979 214/1.

31. Sterker nog, de bepaling lijkt zelfs ruimer dan de toentertijd verworpen 'racistische belediging'.

32. Zie hierover: S. SOTTIAUX, "Het Arbitragehof herwaardeert de vrijheid van meningsuiting", *R.W.* 2001-2002, 185-193; S. SOTTIAUX en J. VRIELINK, "Eén arrest, vijf mijlpalen", *De Juristenkrant* 2004, nr. 96, 4. Vgl. J. VELAERS, "Het Arbitragehof en de antidiscriminatiewet", *T.B.P.* 2004, nr. 10, 610, nr. 29; F. ANG, "De (on)verenigbaarheid van de antidiscriminatiewet met de Grondwet", *TvMR* 2004, nr. 4, 16.

33. Zie voor een analyse van de rechtspraak van het Arbitragehof terzake: S. SOTTIAUX en J. VRIELINK, "De Negationismewet op het hellend vlak", *l.c.*, 6-13.

34. Deze harmonisatie-gedachte is – naast een nood aan een zekere rechtssystematiek – mede ingegeven door de vrees dat het Arbitragehof een al te groot verschil in rechtsbescherming tussen de verschillende discriminatiegronden niet zou accepteren.

35. En een gedeeltelijke 'levelling up' voor wat betreft de strafrechtelijke bescherming voor de overige discriminatiegronden. De Antiracismewet zou desalniettemin in vergelijking met de Wet gelijkheid man/vrouw en de Antidiscriminatiewet het zwaarste strafrechtelijke luik behouden. De reden hiervoor is het IVUR.

36. Enerzijds politiek: het invoeren van bijkomende burgerrechtelijke middelen bovenop en naast zou voor bepaalde partijen geen wenselijke optie zijn. Anderzijds ook praktisch: het naast elkaar bestaan van de sterk moreel en intentioneel geladen strafsancties voor discriminatie op basis van ras, zou volgens de Regering ook op negatieve wijze doorwerken in de toepassing van het burgerrechtelijke luik, waar de intentie in beginsel geen rol zou moeten spelen.

37. Inzake artikel 2 is deze stelling nochtans betwistbaar (zie voor een overzicht van rechtspraak: D. DE PRINS, S. SOTTIAUX en J. VRIELINK, *o.c.*, nrs. 885-915). Meer fundamenteel rijst echter ook de vraag of het nut van de strafbepalingen zich werkelijk beperkt tot de jurisprudentie waartoe deze directe aanleiding hebben gegeven, of dat de bepalingen nog andere belangrijke preventieve, praktische en symbolische functies hebben (gehad).

38. Voor de praktijk zal dit allicht weinig verschil uitmaken: alle veroordelingen die hebben plaatsgevonden op basis van artikel 3 waren op grond van medewerking aan een groepering of vereniging die discriminatie *verkondigde*.

39. Een garantie inzake het voortbestaan van deze bepaling bestaat er evenwel ook niet: de analoge bepaling uit de Antidiscriminatiewet werd namelijk vernietigd door het Arbitragehof. De regering hoopt deze keer vernietiging te kunnen omzeilen door de (totale) lijst van discriminatiegronden zo breed te maken dat alle relevante criteria opgenomen zullen zijn. Het valt af te wachten of deze strategie ook succesvol zal zijn.

40. Te denken valt aan minderheidsorganisaties zoals Kif-kif en het Forum voor Joodse organisaties,

etc. alsook aan menskrachtenorganisaties zoals het MRAX of de Liga voor Mensenrechten.

41. Zie hierover o.m.: J. VELAERS, "De horizontale werking van het discriminatieverbod in de discriminatiewet, enkele constitutionele beschouwingen", in J. VELAERS en J. VRIELINK (eds.), *Vrijheid en gelijkheid. De horizontale werking van het gelijkheidsbeginsel en de nieuwe antidiscriminatiewet*, Antwerpen, Maklu, 2004, 322-326; T. VANDER BEKEN, "Voor de sport. De strafrechtelijke aanpak van discriminatie vanaf 2003", in M. DE VOS en E. BREMS (eds.), *Wet Bestrijding Discriminatie in de praktijk*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 271.». 2004, 271.

Racisme en bemiddeling : een liaison dangereuse ?

1. Inleiding

Ik ben van start gegaan met een « militant enthousiasme » dat met het naderen van de deadline steeds meer plaats begon te ruimen voor twijfels en bedenkingen om dit thema grondig aan te snijden, niet in het minst omdat het Centrum nog in zijn kinderschoenen staat op het vlak van zijn rol in bemiddeling bij racismegerelateerde dossiers.

Mijn visie en mening steunen dan ook grotendeels op ervaringen die ik heb opgedaan als klachtenbehandelaar binnen de dienst racismebestrijding van het Centrum. Alvorens de 'bemiddelingspraktijk' van het Centrum van naderbij te bekijken, lijkt het me noodzakelijk om even stil te staan bij het wettelijk kader waarbinnen het Centrum opereert. Om de inplanting en praktijk van bemiddeling binnen racisme naar waarde te kunnen toetsen en de plaats die daarin aan het Centrum wordt gegeven te kunnen begrijpen, is het immers nodig om de basiskenmerken van de antiracismewet en het Centrum even op een rij te zetten.

Racisme en discriminatie worden in België beteugeld door de antiracismewet van 30 juli 1981 en de discriminatiewet van 25 februari 2003. De straffen die bij een inbreuk van de antiracismewet worden opgelegd zijn geldboetes, gevangenisstraffen

en recent maar in mindere mate ook werkstraffen.

In zijn beginperiode (1981- 1993) heerste er een « soort van tolerantie ten aanzien van intolerantie ». Uit de gerechtelijke statistieken bleek een zeer hoog sepotgehalte voor racisme – en discriminatiedelicten, in hoofdzaak te wijten aan de loodzware bewijsvoering. Het is in de praktijk niet evident om aan te tonen dat men een persoon weigert een appartement te verhuren omdat hij of zij van vreemde origine is.

De antiracismewet is, in tegenstelling tot het merendeel van de bepalingen van de discriminatiewet, een strafwet en dus speelt het vermoeden van onschuld.

Om deze feitelijke straffeloosheid tegen te gaan, zijn er verschillende wetgevende initiatieven genomen. Het is hier niet de bedoeling een exhaustieve uiteenzetting te geven betreffende het wettelijk kader en de problemen die zich binnen deze wetgeving stellen, maar belangrijke aanpassingen aan de antiracismewet werden doorgevoerd in 1994, 1999, 2003.

Daarnaast werd het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (CGKR) door de wil van het Parlement in 1993 opgericht in het kielzog van het Koninklijk Commissariaat van het Migrantenbeleid. Het CGKR ontvangt dus al méér dan 13 jaar slachtoffers van racisme en beschikt over een arsenaal aan maatregelen waarbij voor iedere melding zorgvuldig wordt nagegaan welke de meest geschikte oplossing is voor het slachtoffer en de maatschappij. Deze oplossing kan bestaan in het geven van advies, informatie, het aanvaarden van een bemiddelingsopdracht en het optreden in rechte.

Bestrafing van woorden

Aangezien discriminatoire handelingen in belangrijke maatschappelijke sectoren zoals tewerkstelling en huisvesting vaak moeilijk te bewijzen zijn, verkreeg het CGKR aanvankelijk vooral uitspraken die racistische meningsuitingen bestraffen.

De klemtoon bij het bestrijden van dergelijke racistische meningsuitingen ligt nu in

hoofdzaak bij situaties waarbij minderheidsgroepen systematisch gevisieerd worden omwille van hun huidskleur en of origine. Het openlijk en volgens een vast patroon ophangen van een negatief, bedreigend beeld van onze multiculturele maatschappij vormt immers de voedingsbodem voor een klimaat waarbinnen discriminatoire handelingen kunnen plaatsvinden. In dergelijke situaties, is het Centrum geneigd om van zijn prerogatieven gebruik te maken en in rechte op te treden door het indienen van een eenvoudige klacht bij het Parket, het neerleggen van een burgerlijke partijstelling bij de onderzoeksrechter, of rechtstreeks te dagvaarden.

Bij eenmalige uitingen van racisme, beperkt onze rol zich in hoofdzaak tot het ondersteunen en begeleiden van slachtoffers.

In zijn klachtenpolitiek tracht het Centrum steevast geschillen op te lossen via (buitengerechtelijke) "bemiddeling" (= makkelijk in het oor klinkende term waarbij wordt bedoeld dat het Centrum contact opneemt met de aangeklaagde persoon en of instantie), waarbij naast de belangen van individuele slachtoffers en daders ook structurele oplossingen worden nagestreefd. Maar ook in deze gevallen moet aangetoond worden dat er sprake is van racisme en discriminatie.

Bij wijze van voorbeeld kan verwezen worden naar de gezamenlijke inspanningen in Leuven om het uitgaansklimaat veilig en discriminatievrij te maken. Naast de oprichting van een meldpunt racisme met vertegenwoordigers uit de horeca en politie, werd ondermeer een gedragscode en een politiereglement op de portiersactiviteiten opgesteld.

2. *Hoe zinvol is de aanpak van racisme via het klassieke strafrecht ?*

De klassieke strafrechtelijke benadering is bij uitstek een repressieve benadering. Door een geldboete, gevangenisstraf of een werkstraf uit te spreken, duidt men weliswaar een fout aan, maar het conflict tussen partijen blijft echter onaangeroerd. Zowel de figuur van de dader, slachtoffer, als de oorzaken en gevolgen van het delict zijn en blijven onderbelicht.

Bij het opleggen van werkstraffen wordt bijvoorbeeld wel rekening gehouden met verplaatsing, bekwaamheden en de beschikbare tijd van de veroordeelde en dit alles in overleg met de veroordeelde zelf. Echter, wordt vaak geen rekening gehouden met de aard van het delict. Het lijkt ons nuttig en noodzakelijk om na te gaan of er geen specifieke projectplaatsen kunnen geselecteerd worden voor daders van racismemisdrijven, die maatschappelijk een betekenis bekleeden.

Het Centrum is ervan overtuigd dat daders en slachtoffers een belangrijke rol dienen te spelen in de afhandeling van hun conflict.

In dit deel zal ik beschrijven met welke verschillende vormen van bemiddeling het Centrum te maken kreeg en zal ik trachten enkele bedenkingen en vragen te formuleren met betrekking tot deze afhandelingsvormen.

a) Bemiddeling in strafzaken

Uit de statistieken blijkt dat de procedure bemiddeling in strafzaken zelden of nooit toegepast wordt bij racismedossiers, ofschoon onze dossiers beantwoorden aan de voorwaarden van artikel 216 ter Sv.

Wij merken ook dat in de verschillende gerechtelijke arrondissementen soms andere accenten gelegd worden bij de selectie van zaken. Dit valt toe te schrijven aan de lokale en culturele eigenheden binnen elk parket, het gangbare parketbeleid en de persoonlijke opvattingen van de referentiemagistraat racisme die dossiers selecteert.

Naast de wettelijke voorziene maatregelen van de strafbemiddeling, kan de magistraat nog andere maatregelen voorstellen.

Het parket van Leuven maakt soms gebruik van de procedure van minnelijke schikking (artikel 216 bis Sv) in discriminatiedossiers bij dancings en cafés.

In Antwerpen wordt overgegaan tot het opleggen van een praetoriaanse probatie (een voorwaardelijk sepot) waarbij de bemiddeling kan uitmonden in wederzijdse uitleg en excuses en mondelinge verontschuldigen ten aanzien van het slachtoffer.

Het Centrum gelooft in deze aanpak: de dader kan op deze manier de kans worden gegeven om "face to face" de gevolgen van zijn daad in te zien en rekening af te leggen aan zijn slachtoffer. Deze directe confrontatie heeft naar ons aanvoelen een veel diepgaander en blijvend effect voor de dader dan een soms vaag schuldgevoel ten opzichte van een soms anoniem slachtoffer.

Enkele voorbeelden van BIS: tijdens een betoging van uitbaters van nachtwinkels gooit een persoon een glazen fles naar de uitbaters en roept 'ga terug naar jullie land'; een vrouw van vreemde origine wordt bij het bezoeken van een huurwoning geconfronteerd met racistische beledigingen van de buurman.

In een dossier van discriminatie in de private huisvestingssector vergoedde de dader door middel van een bemiddelingsproces de morele schade aan het slachtoffer en bood zijn verontschuldiging aan.

Het CGKR tracht proactief de referentiemagistraat racisme en of de verbindingsmagistraat voor bemiddeling in strafzaken aan te sporen om een dossier te bekijken en te selecteren voor bemiddeling. Hierbij kunnen wij het slachtoffer bijstaan en hen bijvoorbeeld advies geven bij de schaderegeling.

De omzendbrief COL 8/99 inzake bemiddeling in strafzaken stelt dat bij voorkeur moet gewerkt worden met een geïdentificeerd slachtoffer. Ook bij zogenaamde « slachtofferloze dossiers » menen wij dat een tussenkomst van het Centrum zinvol kan zijn voor de responsabilisering van de dader ten aanzien van de maatschappij. Daders zijn immers vaak onwetend dat zij met hun handelwijze een inbreuk op een strafwet pleegden en hierbij schade veroorzaakten.

Momenteel bestaat er geen specifiek aanbod tot vorming die het parket aan de dader van racismemisdrijven kan voorstellen. Een vorming lijkt ons nochtans aangewezen indien wordt vastgesteld dat de verdachte het misdrijf heeft gepleegd door een gebrek aan individuele sociale

vaardigheden of weerbaarheid. Door deze vorming kunnen deze vaardigheden worden vergroot en de verdachte het besef en bewustzijn bijbrengen dat het leven in de maatschappij een minimum aan respect voor de rechten van anderen veronderstelt.

Samengevat kan men stellen dat het CGKR vaak geconfronteerd wordt met relatief eenvoudige zaken (bijv. racistische beledigingen) waar geen onoverkomenlijke juridische obstakels rijzen of te verwachten zijn, maar die een sociale reactie vereisen omwille van hun frequent voorkomen. De procedure bemiddeling in strafzaken lijkt ons zéér geschikt bij dergelijke dossiers. Seponeren is zeker geen oplossing omdat anders het gevoel van straffeloosheid en de ontevredenheid bij slachtoffers van racismemisdrijven groeit.

b) *Herstelbemiddeling bij minderjarigen/meerderjarigen/Hergo*

De herstelrechtelijke benadering van racismedossiers binnen het CGKR is tot dusver eerder minimalistisch en in grote mate afhankelijk geweest van de voluntaristische houding van een medewerker gelast met een specifiek dossier. Zo zijn er positieve ervaringen en contacten geweest met diensten die de begeleiding van daderslachtofferbemiddeling op zich nemen, zoals de diensten van BAL Leuven, het Brussels BAS en Elegast in Antwerpen.

Een voorbeeld uit de praktijk: CGKR – BAL – Jeugdparquet

In Leuven hadden enkele jongeren een racistische website gemaakt. Het meldpunt racisme Leuven solliciteerde het parket Leuven, afdeling Jeugd, die het dossier overmaakte aan BAL. Deze dienst organiseerde enkele gesprekken tussen de jongeren en hun ouders enerzijds en het CGKR anderzijds. Het CGKR gaf uitleg over de Antiracismewet en over de draagwijdte en mogelijke gevaren en gevolgen van dergelijke website. De jongeren erkenden hun fout, boden hun excuses aan en engageerden zich om voorts interviews af te nemen van daders en slachtoffers van racismemisdrijven en om mee te werken aan de technische opbouw van de website van het meldpunt racisme Leuven.

Ofschoon arbeidsintensief, staat het CGKR zéér positief t.o.v. dergelijke afhandeling omdat ze de aandacht trekt op de bredere sociale gevolgen van een racismedaad (in casu spoorden de jongeren andere medeleerlingen aan tot onverdraagzaamheid) en zo werden verder uitstotende reacties vermeden. Bovendien plaatst het de minderjarige op een constructieve wijze voor zijn verantwoordelijkheid.

De voornaamste toegangspoort voor het CGKR inzake herstelbemiddeling bij minderjarigen is het parket, veel meer dan de bemiddeling na vordering van de jeugdrechter. In dit laatste geval stelt er zich een eigenaardigheid: het herstelrechtelijk gebeuren doet geen afbreuk aan het recht van het CGKR om zich burgerlijke partij te stellen, niettegenstaande onze participatie aan de bemiddeling en de ondertekening van de bemiddelingsovereenkomst door het CGKR.

In een dossier waarbij asielzoekers in een Centrum werden aangevallen, solliciteerde een medewerker van het CGKR de afhandeling via Hergo. Naast afspraken rond schadeherstel, engageerde de minderjarige dader zich eveneens om in een asielcentrum te gaan werken en een aantal uren vorming te volgen rond geweld en racisme. Dit project zal uitgewerkt worden samen met Elegast in Antwerpen.

Bij bevraging over het huidige aanbod aan leerprojecten, merkten we dat er op het terrein geen uitgewerkt project bestaat voor racismegerelateerde dossiers.

Wij betreuren dit omdat bijvoorbeeld zeker bij persoonsdelicten (laatste tijd ontvangen we bij het CGKR meer en meer dossiers van opzettelijke slagen en verwondingen met racisme als verzwarende omstandigheid) het uitwerken van een dergelijk leerproject met aandacht voor de persoonlijkheid en vaardigheden van betrokkene en het misdrijf racisme als aanknopingspunt zinvol zou zijn.

Wij kaartten dit tekort al aan bij de OSBJ en wensen dergelijk leerproject racisme in samenwerking met andere partners in 2006 – 2007 uit te werken.

3. *Besluit*

Het CGKR juicht de recente verwettelijking (zie om. de wet van 22 juni 2005) van de herstelbemiddeling toe. Uit gesprekken met slachtoffers en daders bij racismedossiers blijkt immers vaak hun vraag en behoefte naar communicatie, de precieze motieven van de verdachte en het komen tot afspraken die de schade herstellen en recidive kunnen voorkomen.

Over de rol en het statuut van het Centrum als mogelijke bemiddelaar kan ik kort zijn. Verschillende vragen en bedenkingen bij de praktijk van vandaag, weerhielden het CGKR om gebruik te maken van zijn mogelijkheid zich te laten erkennen als bemiddelingsdienst. Met name, hoe gaat het CGKR om met machtsonevenwichten die kunnen ontstaan in het kader van de (herstel) bemiddeling, hebben de medewerkers van het CGKR voldoende expertise etc...

Het CGKR wenst dan ook de samenwerking met de bestaande bemiddelingsdiensten te intensifiëren en praktijkmensen verder te vormen. In dit opzicht vervult het CGKR al een belangrijke rol bij vormingen aan politiecholen, gerechtelijke stagiairs en wenst het deze vormingen en sensibiliseringscampagnes uit te breiden naar justitieassistenten, medewerkers van bemiddelingsdiensten e.a.

De aandacht voor racisme en discriminatie is zeker een noodzaak om de kennis bij de rechtspractici te verbeteren. Het is echter essentieel om een mentaliteitswijziging na te streven ten aanzien van de andere bevolkingsgroepen. Breedschalige informatie – en sensibiliseringscampagnes moeten uitgewerkt worden die de bestaande wederzijdse vooroordelen kunnen verminderen en de meerwaarde van het samenleven in diversiteit benadrukken. Het gebruik van het strafrecht zou naar ons aanvoelen steeds het laatste redmiddel moeten zijn, het ultimum remedium'.

Johan Otte

Omgaan met racisme: de praktijk van BIS

X en Y, die elkaar niet kennen, hebben beiden een stresserende werkdag gehad. Ze rijden na het werk elk met hun auto naar de supermarkt waar er nog 1 parkeerplaats vrij is.

X komt van rechts aangereden, Y van links. Y draait vlak voor de neus van X, of Y X gezien had weten we niet, de parkeerplaats in. X springt woest zijn auto uit en roept naar Y: 'jij denkt zeker dat deze parking van jou is, ik ging daarin rijden! Weet jij wel hoe lang ik hier sta te wachten?' Waarop Y reageert met: 'Rustig meneer, excuseer als u ook van plan was deze parkeerplaats in gebruik te nemen, maar ik had u niet gezien en ik ben ook al lang aan het zoeken'...waarop X repliceert: 'Jullie makakken zijn allemaal hetzelfde! Ga terug naar je land en zoek daar een parkeerplaats!'...

en dan zijn we vertrokken... Y is sprakeloos en totaal verbouwereerd. X roept totaal over zijn toeren er nog een aantal 'kleurrijke' scheldwoorden achterna, springt in zijn auto en rijdt weg...

En dan komt er een proces-verbaal (pv) wegens 'racisme en xenofobie' bij Procureur des Konings (PdK) B. Backx, referentiemagistraat racisme voor het parket te Antwerpen, terecht. Een pv met daarin de verklaringen van X, Y en een aantal getuigen. Als je alle verklaringen naast elkaar legt, 'klopt het plaatje' en krijg je de hierboven beschreven situatie.

PdK B. Backx besluit vervolgens dat dit een zaak is die best via Bemiddeling in Strafzaken (BiS) kan behandeld worden. Hij maakt dit dossier dan ook over aan deze dienst.

De justitieassistent van BiS nodigt zowel X als Y uit per brief. X en Y komen enkele weken later op hun afspraak en zien elkaar samen op de wachtstoeltjes terug. Soms hebben X en Y elkaar in tussentijd -al dan niet toevallig- al opnieuw gezien. Voor sommigen was die ontmoeting dan de aanleiding voor het uitwisselen van een kwade blik, voor anderen de mogelijkheid om reeds spontaan excuses aan te bieden. De justitieassistent verwelkomt hen en legt hen al kort het opzet van deze ontmoeting uit.

Ze mogen samen plaatsnemen in een bureau en gaan naast elkaar aan tafel zitten. PdK B. Backx en de justitieassistent zijn hierbij ook aanwezig. X en Y krijgen vervolgens te horen dat het wordt gewaardeerd dat ze op de uitnodiging ingingen en kwamen opdagen. Dan worden de 'spelregels' uiteengezet: beiden hebben een papier en een pen voor zich liggen, dit dient te worden gebruikt om opmerkingen te noteren als de andere aan het woord is; er mag onder geen beding worden geroepen of gescholden,... Het is uiteindelijk de bedoeling dat zij tot een constructief gesprek komen. Een gesprek waarin echt wordt geluisterd naar wat de ander zegt. De PdK leidt het gesprek en X en Y moeten vertellen over wat daar op die parking van de supermarkt gebeurde en hoe zij alles aanvoelden en wat zij daar nu van denken. Hierbij moeten ze bovenal proberen zich in te leven in de ander, in het bijzonder de verdachte moet hier bij stilstaan.

Als zij werkelijk tot een 'constructief' gesprek komen, ondertekenen zij samen een 'proces-verbaal van overeenkomst' en krijgt X 'verval van strafvordering', met andere woorden: het dossier wordt gesloten en het feit staat niet op X's strafblad.

Slagen zij er niet in 'als 2 volwassen mensen' de zaak uit te praten en wordt X niet door Y erkend in zijn slachtofferschap, dan besluit de PdK deze bijeenkomst als beëindigd en geeft hij een ander gevolg (vaak dagvaarding) aan dit dossier.

Het voorgaande was het theoretische opzet, de juridische gang van zaken, maar hoe verlopen die 'racisme-gesprekken' nu concreet? En welke bedenkingen kunnen -of moeten- we ons daarbij maken?

Veel verdachten gaan onmiddellijk in de verdediging: 'ik een racist? Hoe komen jullie erbij? Mijn broer is getrouwd met een Tunesische, ik heb een vriend die Marokkaan is, ik heb nog als animator bij een reisorganisator gewerkt,...' Je kan het zo gek niet bedenken of het moet wel dienen als 'bewijsmateriaal' dat zij geen racist zijn. Want niemand (op een enkele uitzondering na) wil een 'racist' genoemd worden maar toch, ondanks die Tunesische schoonzus, stonden zij wel omwille van het kwijtspelen van een parkeerplaats

'makak' te roepen...Waarom? 'tja, dat was eruit voor ik het wist'... En dan is het goed dat Y de kans krijgt te verwoorden hoe kwetsend dit voor hem is, al dan niet in perfect Nederlands en al dan niet na 35 jaar of langer in België te hebben gewoond...en dat X zo ziet, hoort en voelt wat hij door die paar woorden veroorzaakt heeft bij Y. Woorden die heel diep zijn aangekomen, want de meeste mensen gaan niet zo maar naar het politiebureau om een verklaring af te leggen van het onrecht dat hen werd aangedaan. Dit kost tenslotte tijd en moeite.

Het valt op dat het voor veel daders zelf onverklaarbaar is waarom ze het nu niet bij 'gewone beledigingen' hielden maar dat deze op een bepaald moment overgingen in racistische opmerkingen. 'Ik had gedronken', 'ik was moe',... ja maar waarom, zelfs -of misschien beter: juist- dan beginnen over iemands afkomst, huidskleur,...? Ze hebben er vaak geen verklaring voor en schamen er zich ook over. Nadien geconfronteerd worden met iemand die hierdoor zwaar gekwetst werd en inzien dat het hier ging om het beledigen van de ander in zijn 'zijn' en niet het beledigen van zijn daden (in het geval van Y: het 'afnemen' van een parkeerplaats) is vaak een diepgaand besef.

En zo komen mensen tot een inzicht, schuld-besef, spontaan aanbieden van excuses,...

Het gebeurde meermaals dat beide partijen nadien samen op café gingen of vooraf in de wachtzaal eigenlijk de zaak al hadden 'bijgelegd'. En ja, het gaat uiteindelijk steeds maar om 2, of soms 3, enkelingen die tot inzicht kwamen. En het loopt op straat vol racisten. Dat is misschien waar, maar een echte mentaliteitsverandering moet ergens beginnen en die kan je niet opleggen of afdwingen ...

Heel vaak zijn de slachtoffers 'mensen in functie': politie-inspecteurs, taxi- of buschauffeurs,...die omwille van hun huidskleur, afkomst,... niet gerespecteerd worden in hun functie en meer nog: beledigd worden om hun 'zijn'. Voor deze mensen is de erkenning in hun slachtofferschap zeker belangrijk aangezien zij heel vaak met racisme geconfronteerd worden en vaak het gevoel hebben dat zij meer dan hun collega's moeten 'bewijzen' dat ze hun job wel goed doen. Wat heel frustrere-

rend is, want een politie-inspecteur die je vraagt iets te doen, is een politie-inspecteur, punt. En geen 'vuile bruine' en dan is dit laatste, in vergelijking met wat deze mensen vaak naar hun hoofd krijgen geslingerd, nog vriendelijk uitgedrukt...

Deze gesprekken zijn geen 'er gemakkelijk van afkomen' voor de X-en maar een ware opgave. Een 'ik zal het nooit meer doen' of 'had ik geweten dat jij zo'n deftige mevrouw was had ik jou nooit telefonisch geweigerd mijn flat te huren omdat je een vreemde achternaam had, neen, aan jou had ik ze wel willen verhuren' zijn niet voldoende. Dit zou te gratis zijn en is geen blijk van een echt besef maar een uiting van een 'voor jou had ik wel een uitzondering willen maken'-gevoel.

De ervaring leert wel dat 'racisme en xenofobie' (want zo staat dat dan op het proces verbaal, een term waar veel verdachten het moeilijk mee hebben: 'xenofobie, ik heb dat opgezocht in de woordenboek, ik ben toch geen xenofob!') Het zou dezelfde eindeloze discussie zijn als dat 'één duwtje' nu toch geen 'opzettelijke slagen en verwondingen' zijn.) als losstaand feit door confrontatiegesprekken vaak goed te bespreken is. Wanneer er echter ook verkeersagressie, burenruzie,... bij te pas kwam, is het heel moeilijk het racisme los te koppelen van de -er vaak aan voorafgaande- andere feiten. Als dat het geval is wordt dan ook vaak niet voor onmiddellijke confrontatie geopteerd.

We moeten ook opmerken dat cultuur- of taalverschillen zelden problemen opleveren. Zoals het ook bijna nooit voorvalt dat mensen niet samen rond de tafel willen zitten. Media-belangstelling voor zwaardere racistische feiten is wel voelbaar. Dan krijg je al eens een slachtoffer dat belt en zegt schrik te hebben van een confrontatie of een dader die belt en zegt dat hij zich -zeker in deze tijdsgeest- enorm schaamt om wat hij deed en zijn vakantie verplaatst en de afspraak alsnog wil laten doorgaan op de eerder voorziene datum.

Enerzijds kunnen we ons de bedenking maken dat het aangaan van een gesprek in aanwezigheid van de justitieassistent, met daarnaast de PdK, een rare wending geeft aan een gesprek in het kader van de procedure Bemiddeling in Strafzaken. De 'vrijwilligheid'

van deelname aan de procedure kan hier nog meer in vraag gesteld worden dan bij de 'klassieke' BiS-procedure. 'De stok achter de deur' zit hier, in de hoedanigheid van de PdK, letterlijk mee aan tafel.

Anderzijds, maakt juist deze 'constructie' een efficiënte, transparante en snelle afhandeling of heroriëntering van de dossiers mogelijk.

En is het bovendien, een manier van bemiddelen in zijn puurste vorm: 'ga nu maar naast elkaar zitten en praat het uit'.

Ook al kost het soms enige moeite vooraleer mensen inzien dat er een groot verschil is tussen iemand uitschelden voor 'onnozelaar' of voor 'vuile makak', het is een manier van werken die, als het opzet slaagt, voor alle betrokkenen een grote voldoening geeft.

Marian Kairet

Bemiddeling en racisme

Interview met Bie Vanseveren- Bemiddelingsburo BAS! (minderjarigen)

Het is een zonnige dag, de werktafel is naar het terras verplaatst en ik overloop nog even mijn vragen, die ik heb voorbereid voor mijn collega Bie Vanseveren. De zon blakert op mijn hersenpan en ondanks de weersomstandigheden tracht ik mij te concentreren want Bie zit al te popelen om mij van repliek te dienen op mijn prangende vragen, vragen die betrekking hebben op een specifiek racisme-dossier waarin Bie heeft bemiddeld en waarin het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding (CGKR) heeft opgetreden. Ik kan het ook niet laten om naar Bie's mening te polsen omtrent de rol van het CGKR in zulke racismedossiers.

De naam van de jongere, die ik hieronder gebruik, is fictief en dit om de privacy van de jongere te garanderen.

Over welke feiten ging het in dit concrete dossier?

Het parket van Brussel heeft ons gevraagd om een bemiddeling op te starten tussen een minderjarige en zijn leerkracht, het slachtoffer. De jongere, Freddy, had een Marokkaanse leerkracht verbaal bedreigd in de gang van de school. Freddy had op het moment van de feiten een uurtje vrij, want hij mocht wegens medische redenen niet deelnemen aan de praktijkles. Hij was in die tijd redelijk schoolmoe en verveelde zich, dus hing hij daar maar wat rond. Hij zag zijn leerkracht vanuit de gang lesgeven. Met hem kon Freddy niet goed opschieten want hij vond dat deze leraar zijn leerlingen te hardhandig aanpakte en wilde hiertegen reageren. Volgens Freddy zou de leerkracht jongere en zwakkere kinderen zelfs geslagen hebben; dit heeft hij 'van horen zeggen'. Hij begon agressief te worden en te gesticuleren en deed tekenen om zijn leraar te slaan. Hij wilde aantonen hoe het voelt om gekleineerd te worden. Freddy was in het gezelschap van twee meerderjarige vrienden die, zoals ook Freddy, racistisch reageerden, toen de leerkracht tekenen deed om weg te gaan. De leerkracht kreeg schrik van de intimidaties en haalde de directie erbij. Geleidelijk aan dropen de jongens af maar stonden de leraar wat later op te wachten en maakten hem opnieuw uit. De politie kwam ter plaatse en nam van elke jongere een verklaring af. De leraar diende klacht in tegen deze jongeren. Freddy werd naar aanleiding van deze feiten geschorst van zijn school. Het parket stelde een herstelbemiddeling voor. De kwalificatie van de feiten waren 'bedreigingen van aanslag op personen of eigendommen, discriminatie en racisme'.

Freddy vond dat hij niets verkeerd had gedaan. Hij wilde dan ook niet ingaan op het voorstel van bemiddeling. Freddy vindt van zichzelf dat hij de zwakkeren wil beschermen. Hij wilde nagaan of die leerkracht het ook zou durven opnemen t.o.v. grotere kerels, zoals hijzelf. Hij gaf wel aan dat hij niet de bedoeling had om de leerkracht te slaan. Wat betreft de racistische uitlatingen, was dit niet zo bedoeld: deze heeft hij in een kwade bui geuit. En hij is helemaal niet racistisch ingesteld.

Het was een moeilijk huisbezoek en Freddy is zelfs op een gegeven moment weggelopen. Hij toonde heel veel woede en ik heb me toen afgevraagd of een bemiddeling op deze manier wel kon lukken. Ik heb hem wat bedenktijd gegeven om over het aanbod van bemiddeling na te denken.

De leerkracht, het slachtoffer, had reeds contact opgenomen met het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding. Het was Johan Otte van het CGKR die mij gecontacteerd heeft en samen hebben we besproken op welke manier het dossier het best zou worden behandeld en welke rol ieder hierin te spelen had. Het Centrum is vragende partij om zich mee te engageren in racismedossiers en wij hebben dan de afspraak gemaakt dat we elke keer laten weten wanneer we een nieuw racismedossier binnengekregen hebben.

Er is door ons Bemiddelingsburo enkel telefonisch contact geweest met het slachtoffer. Die had geen nood aan een huisbezoek van ons en ook niet aan een gesprek met de jongere, hij verwachtte dat Freddy uit zijn buurt zou blijven en eiste een loonderving van 1 week aangezien hij een week niet is kunnen gaan werken. Hij wilde ook nog een morele schadevergoeding van 100 euro.

De jongere heeft uiteindelijk beslist niet te willen meewerken aan de bemiddeling. Hij en zijn ouders, die aanvankelijk wel wilden meewerken aan de herstelbemiddeling, vonden de schade-eis te hoog. Dus hebben we het dossier hier moeten afsluiten en terugsturen naar het parket. Na herziening is het dossier gevorderd voor de Jeugdrechtbank. Het slachtoffer heeft zich daar burgerlijke partij gesteld. Zelf was hij niet aanwezig op de zitting maar hij heeft zich laten vertegenwoordigen. Hij eiste een schadebedrag van 231,36 euro (loonderving). Ook het CGKR heeft zich burgerlijke partij gesteld (1 euro provisioneel)

De Jeugdrechter legde een alternatieve maatregel op: onder toezichtstelling van de bevoegde sociale dienst van de Jeugdrechtbank met als voorwaarde

- een prestatie van opvoedkundige aard: een leerproject op maat
- een prestatie van filantropische aard: een werkproject van 30u

Deze begeleiding werd opgenomen door onze collega's van Gambas (Gambas begeleidt minderjarige jongeren die voor de Jeugdrechtbank te Brussel of Leuven werden gebracht en die een prestatie van opvoedkundige of filantropische aard opgelegd krijgen).

Klein intermezzo van Elke Van den Eynde (begeleidster van Gambas):

Freddy bleef ontkennen dat hij een racist was. En dit bleek ook uit zijn begeleiding bij ons. Hij bleef worstelen met het onrechtvaardigheidsgevoel want in zijn ogen vond hij dat hij een veel te zware 'straf' heeft gekregen.

Voor zijn gemeenschapsdienst heeft Freddy gewerkt bij buurthuis Ommekaar. Daar heeft hij zijn werk zeer correct uitgevoerd.

In het werkproject is er gewerkt rond volgende thema's: eerste indruk, het verband tussen emoties, gedrag en uiterlijk, de bewustwording van de verschillende factoren die invloed hebben op het maken van keuzes en er werd ook dieper ingegaan op de feiten. De verschillende manieren om om te gaan met conflicten en andere moeilijkheden in het leven, zijn toekomstplannen, zelfinzicht en respect, waren ook thema's die tijdens zijn leerproject aan bod gekomen zijn. Hij werkte goed mee en heeft zich goed aan de afspraken gehouden.

Terug naar het Bemiddelingsburo: Wat zou de meerwaarde kunnen zijn van de tussenkomst door het CGKR (Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding) in de herstelbemiddeling?

Herstelbemiddeling kan ook in racismedossiers een manier zijn om de figuren van dader en slachtoffer wat meer in het daglicht te brengen en om te zoeken naar een vorm van herstel of naar een 'oplossing' voor het delict. De meerwaarde van het CGKR in het kader van een bemiddeling is het ondersteunen van de benadeelde. De input van ervaring van het CGKR rond dit thema kan verrijkend zijn. Door de ruimere achtergrond, die ze hebben rond de racisme- en discriminatieproblematiek, kan de minderjarige dader een spiegel voorgehouden worden. Zoals ik al zei, hebben wij de afspraak met Johan Otte van het CGKR, dat wanneer we een racismedossier van parket of Jeugdrechtbank krijgen doorgestuurd, we contact opnemen met het Centrum en dat we per dossier bekijken wat de beteke-

nis kan zijn van een tussenkomst door het Centrum. We merken dat het parket deze dossiers niet automatisch doorstuurt naar het CGKR.

Wat zou een mogelijke struikelblok kunnen zijn in de interventie van het CGKR?

Het risico bestaat dat het CGKR het gaat overnemen en dat ze te ponerend worden in het bemiddelingsproces. Ik zie het CGKR voornamelijk als vertegenwoordiger van de benadeelde(n). Er moet dus een link met het slachtoffer bestaan. Het Centrum is vragende partij geweest om ook zelf te gaan bemiddelen maar dan denk ik: "Schoenmaker, blijf bij je leest". Het Centrum heeft een specifieke rol te vervullen door de benadeelde te ondersteunen en door op te treden als belangenbehartiger van het slachtoffer. Het CGKR is dus niet 'neutraal' of liever 'meerzijdig partijdig'. Zich inleven in de positie van een dader is 'een andere pet opzetten'. Dit zou voor rolverwarring kunnen zorgen bij de betrokken partijen. Ook om die reden kiezen wij als bemiddelaars bewust om zelf geen werkprestaties of leerprojecten op te volgen want dat zou onze positie van bemiddelaar in het gedrang brengen en dat zou voor rolverwarring kunnen zorgen.

Wat loopt er in een racismedossier anders dan in andere dossiers?

Elk dossier verschilt natuurlijk inhoudelijk van mekaar. Een bemiddeling in racismedossiers verloopt niet echt anders dan andere herstelbemiddelingen. Er is een aanleiding en een gevolg. Er wordt getracht om een proces van inzichten op gang te brengen. In het dossier van Freddy is het Centrum mee betrokken partij geweest, en dat is het verschil met andere dossiers.

In racismedossiers kan een directe bemiddeling zeker een meerwaarde zijn. Allochtoon of autochtoon, ik vertrek altijd van de persoon, vanuit de buik, van wat ik zie, van wat er zich afspeelt bij de mensen, waar hun grenzen liggen en wat ze zelf verwachten. Als bemiddelaar stuur ik zelf niet aan op een direct gesprek, ik laat de keuze volledig aan de mensen.

Ik ga op zoek naar de achterliggende dingen, naar de gemeenschappelijkheid tussen beide partijen. Als er een directe bemiddeling zou

plaatsvinden, maak ik vooraf met hen de afspraak dat ze respect moeten hebben voor mekaar en dat ze met respect zullen moeten omgaan met elkaar. Racistische uitspraken kunnen niet en als ze toch in de mond worden genomen, moet er iets mee gedaan worden en moeten ze benoemd worden.

Hoe komt het dat er zo weinig racisme dossiers naar het Bemiddelingsburo worden doorverwezen?

Het aantal blijft inderdaad beperkt. Antwerpen heeft meer dossiers dan Brussel. Wij hebben wellicht minder dossiers omdat er weinig Nederlandstalige vorderingswaardige dossiers zijn, denk ik. Dit wil echter niet zeggen dat racisme geen (achterliggende) problematiek is binnen vele bemiddelingsdossiers.

Bie, bedankt voor de vlotte en uitvoerige uitleg.

Ondertussen is de zon nog feller gaan schijnen dan ooit tevoren dus ben ik blij dat ik door mijn vragen zit en in een snel tempo verplaatsen we ons naar een plekje in de schaduw en tetteren we nog lustig verder...

Riet Ysebaert, BAS!

Samenspraak 23 juni 2006: De informatie(plicht) over bemiddeling in strafrechtelijke context

Dhr. Borginon blikt terug op de parlementaire discussie aangaande de wet van 22 juni 2005 tot invoering van bepalingen inzake bemiddeling in het Wetboek van Strafvordering. De discussies in het parlement waren bij momenten bijna hilarisch, er waren grote misverstanden tussen volksvertegenwoordigers met en zonder voorkennis. Het informatiethema is volgens hem dan ook cruciaal om in de samenleving een rol van betekenis te gaan spelen.

Het afgelopen decennium hebben er in het strafrecht heel wat hervormingen plaatsgevonden, met als rode draad de positie van het slachtoffer waaraan in het klassieke strafrecht weinig aandacht werd besteed. Wat echter de

relatie tussen slachtoffer en dader betreft staat men nog niet ver, met uitzondering van de wet van 22 juni 2005(1) en recent ook de invoering van bemiddeling bij de wijziging van de wet op de jeugdbescherming(2).

Dhr. Borginon onderscheidt twee manieren om burgers in het algemeen, en slachtoffers en daders in het bijzonder, te informeren over bemiddeling. Enerzijds passief, via een website en via folders bij politie, rechtbanken, parketten, en anderzijds actief op sleutelmomenten (bij het opstellen van een pv, bij een beslissing tot dagvaarding, tijdens de zitting, na vonnis).

Wat de actieve informatie betreft stelt het nieuwe art 553 par.2 van het Wetboek van Sv. – ingevoerd bij wet van 22 juni 2005 - dat het openbaar ministerie, de onderzoeksgerechten en de rechter er op dienen toe te zien dat de personen betrokken in een gerechtelijke procedure geïnformeerd worden over de mogelijkheid een bemiddeling aan te vragen. Indien ze dit opportuun achten, kunnen ze ook zelf de bemiddeling voorstellen. Dit artikel is eerder als aansporing bedoeld en is niet verder geconcretiseerd. De nieuwe Jeugdbeschermingswet is wel concreter en stelt dat de procureur des Konings de partijen schriftelijk dient te informeren. Een beslissing om niet te verwijzen naar bemiddeling dient daarenboven gemotiveerd te worden.

Mogelijks is dit onderscheid te verklaren door een verschil in visie, waar men bij meerderjarige daders het recht op bemiddelingsmogelijkheden wil voorzien, ziet men in jeugdzaken de bemiddeling als een instrument in handen van het parket. Mogelijks is het dus een politieke keuze, maar ongetwijfeld spelen ook andere argumenten mee. Men mag niet vergeten dat beide wetten door een ander kabinet zijn uitgewerkt.

In antwoord op de parlementaire vraag van 19 december 2005 van dhr. Borginon(3) stelde minister Onkelinx voor een werkgroep op te richten die zich zou beraden over de concretisering van de informatieplicht in het kader van de wet van 22 juni 2005. Tot op heden is deze werkgroep echter nog niet samengekomen.

Dhr. Borginon stelt zich verder de vraag hoe het komt dat de vraag tot bemiddeling minder

vanuit slachtoffers wordt gesteld. Zijn slachtoffers minder geïnformeerd of zijn ze minder geïnteresseerd? Enkele bemiddelaars geven aan dat slachtoffers zeker niet minder reageren als ze actief geïnformeerd worden. In Mechelen bijvoorbeeld wordt per brief aan de partijen gevraagd om zelf contact op te nemen met de bemiddelingsdienst indien ze geïnteresseerd zijn. Daarbij reageren ongeveer evenveel slachtoffers als daders. De slachtoffers tonen zich over het algemeen zeer geïnteresseerd.

Wat het voorstel betreft van het aanbod van bemiddeling te doen op het moment van de klachtneerlegging, wordt gesteld dat men best wacht tot het dossier meer vorm krijgt. Maar als men het moment van klachtneerlegging overslaat, wanneer komt dan het volgende moment?

De bemiddeling in burgerrechtelijke zaken heeft onlangs veel aandacht gekregen door middel van een introductiecampagne. Voor de toekomst rekent de overheid er op dat de mond aan mond reclame verder zijn werk zal doen en dat de bemiddelingsdiensten er alles aan zullen doen om de markt in stand te houden.

Wat de strafrechtelijke bemiddeling betreft is echter een permanent informatiesysteem noodzakelijk. Daarnaast heeft ook het welzijnswerk een belangrijke rol in het informeren van slachtoffers en daders. Vanuit de hulpverlening stelt men dat er bij hen al heel wat aan het bewegen is rond de verhouding tussen slachtoffer en dader, wat blijkt uit de werkgroepen die daaromtrent werden opgericht. Doch blijkt dat er bij de individuele hulpverleners nog te weinig accurate informatie aanwezig is. Ze stellen voor om naast de folders voor slachtoffers en daders ook uitgebreide folders uit te werken voor professionelen. De bemiddelaars kunnen daarnaast zelf ook een bijdrage leveren in de sensibilisering door welzijnswerkers meer te betrekken in de eigen bemiddelingsdossiers, bijvoorbeeld door het uitwisselen van praktijkvoorbeelden – uiteraard met respect voor de vertrouwelijkheid.

Kortom wat betreft het informeren van slachtoffers en daders over bemiddeling moet men op verschillende fronten aanwe-

zig zijn: er dient een permanent informatie-systeem te zijn voor het informeren van individuele slachtoffers en daders, daarnaast dient men de burgers in het algemeen te informeren via de media, folders en een goed uitgebouwde website. Een goede samenwerking met en sensibilisering van justitiële en para-justitiële partners is zeer belangrijk teneinde de slachtoffers en daders te kunnen informeren via de reeds bestaande kanalen.

David Eyckmans

1. Wet van 22 juni 2005 tot invoering van bemiddeling in de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering en in het Wetboek van Strafvordering, *B.S.* 27 juli 2005.

2. Wet van 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *B.S.* 19 juli 2006; Wet van 15 mei 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *B.S.* 2 juni 2006; Wet van 15 mei 2006 tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het Wetboek van strafvordering, het Strafwetboek, het Burgerlijk Wetboek, de nieuwe gemeentewet en de wet van 24 april 2003 tot hervorming van de adoptie.

3. Vraag nr. 876 van de heer Alfons Borginon van 19 december 2005 aan de vice-eerste minister en minister van Justitie: Klachtneerlegging-Informatieplicht over de mogelijkheid tot bemiddeling in strafrechtelijke context, *Bull. Vr. & A.*, Kamer, 2005-06.

Goed om weten

Aanbeveling R(2006)8 van de Raad van Europa aangaande de bijstand aan slachtoffers van criminaliteit

Op 14 juni 2006 werd door het Comité van Ministers de aanbeveling R(2006)8 aangenomen aangaande de bijstand aan slachtoffers van criminaliteit. In deze aanbevelingen wordt ook aandacht besteed aan bemiddeling.

Rekening houdend met de mogelijke voordelen van bemiddeling voor slachtoffers dienen statutaire organisaties, wanneer zij met slachtoffers in aanraking komen, de mogelijkheden tot bemiddeling tussen slachtoffer en dader te overwegen. Dit voorzover dit

aangewezen lijkt en er bemiddelingsdiensten beschikbaar zijn, en conform de Aanbeveling R(99)19 van het Comité van Ministers betreffende bemiddeling in strafrechtelijke context. De belangen van de slachtoffers moeten volledig en zorgzaam overwogen worden bij de beslissing tot deelname en tijdens het bemiddelingsproces. Niet alleen de mogelijke voordelen moeten overwogen worden, maar ook de mogelijke gevaren.

Waar bemiddeling overwogen wordt, dienen de staten de goedkeuring te ondersteunen van duidelijke standaarden om de belangen van de slachtoffers te beschermen. Deze standaarden dienen betrekking te hebben op de capaciteit van de partijen tot vrijwillige toestemming, waarborgen inzake vertrouwelijkheid, de mogelijkheid om zich op elk moment terug te trekken uit het bemiddelingsproces, en de bekwaamheid van de bemiddelaars.

Herstelgericht groepsoverleg. Op zoek naar een constructief antwoord op ernstige jeugddelictie

Onder deze titel behaalde Inge Vanfraechem op 29 juni 2006 aan de faculteit Rechtsgeleerdheid van de KULeuven de titel van doctor in de criminologische wetenschappen.

Nieuws uit Europa

Verslag van het congres "Restorative Justice and beyond – An agenda for Europe" - Barcelona, juni 2006

Van 15 tot 17 juni vond in Barcelona voor de vierde keer een internationaal congres plaats op initiatief van het European Forum for Restorative Justice. Driehonderd deelnemers uit 35 landen waren present. Onder de vlag van "Restorative Justice and beyond- an agenda for Europe" vonden plenary's en workshops plaats. Zoals de titel reeds doet vermoeden wil het European Forum de grenzen van "restorative justice" verleggen. Verleggen en verbreden. Binnen justitiële context niet enkel als diversiemaatregel voor kleine vergrijpen, maar principieel voor elk delict, dus ook voor de zware misdrijven (al heeft dit in België weinig ter discussie gestaan). Maar ook verruimend op een ander vlak, niet enkel gerelateerd aan de 'wet' in strikte zin, maar wel aan

'gerechtigheid'. Of zoals Mc Allister het verwoordde: Justice niet enkel als een 'legal order' maar als 'living in right relationships'. Niet enkel op individuele basis, maar ook 'community based'. Op die wijze vindt Restorative Justice ook meer en meer ingang in bijvoorbeeld scholen en ten aanzien van geschillen tussen gemeenschappen (bv. Noord-Ierland). Het landschap van aangesneden thema's op dit colloquium was dus erg divers, gaande van good practices van bemiddeling en mediation in serious crimes, over peacemaking efforts tot school mediation.

Ik moet bekennen dat het thema van dit congres mij, vanuit onze bemiddelingspraktijk, een beetje vreemd overkomt. Van bij aanvang van de bemiddelingsprojecten hier in België hebben wij immers klemtoon gelegd op twee kenmerken, die hier worden uitgelicht. Met name, kozen wij er van in den beginne zeer nadrukkelijk voor om net wél in zware misdrijven te bemiddelen, en niet het minst omwille van de noden van de slachtoffers in dit soort dossiers. Beyond diversion, natuurlijk! Sugnomè had de aanwezigen hierover heel wat ervaring te bieden, en dat werd wel gesmaakt. Bovendien leggen wij zowel in ons individueel werk als op meer structureel niveau sterk de nadruk op het verband met de justitiële context, met focus op het herstelrechtelijke. Het bevestigt hoe specifiek, maar ook hoe principieel en weloverdacht we hier in België, binnen onze 'strafrechtelijke' niche, aan het werken zijn. Tegelijk opent een congres als dit je blik, en worden we uitgenodigd om verder te kijken dan onze neus lang is. Het nodigt uit om Restorative Justice op een andere wijze te zien, om ook andere herstelrechtelijke projecten te ontmoeten, al kunnen we daar soms ook kritische bedenkingen bij hebben. Dit congres, met praktijkwerkers en beleidsmakers naast academici, met West-Europeanen naast Oost-Europeanen, met pioniers naast 'gevoorderden', ..., herinnert ons er aan dat ook wij, vanuit een bescheiden praktijk, deel uit maken van een brede beweging, die in heel Europa vanuit de basis haar weg aan het zoeken is. En ondanks die diversiteit van praktijken, contexten en visies bracht dit bij mij een gevoel van samenhangigheid teweeg. En dat werkt op zijn beurt toch wel prikkelend en motiverend!

Hieronder blikken enkele Belgische deelnemers, elk vanuit hun eigen professionele invalshoek, kort terug op hun ervaringen opgedaan tijdens het congres. Uitgebreid verslag van dit congres kan de lezer binnenkort terugvinden op de website van het European Forum.

An Marchal

* Ann Daelemans, herstelconsulent gevangenis Mechelen

Deze conferentie was voor mij vooral een conferentie van de enthousiaste reacties op ons project "herstelgerichte detentie", van het opdoen van nieuwe ideeën en van de informele babbels.

Restorative detention spreekt aan... Er gebeurt onderzoek naar, er wordt over geschreven, ... Veelal wordt hierin verwezen naar herstelgerichte detentie zoals het in België uitgebouwd werd en wordt. België draait bij wijze van spreken proef. In de gesprekken die ik had met anderen waren alle reacties vrij positief. Ook wanneer ik wees op het aanwezig zijn van de moeilijkheden en de valkuilen, waren de antwoorden optimistisch: "Stap voor stap" – "Jullie hebben dit tenminste".

Er wordt *over* ons gesproken en vooral ook geschreven. Misschien een stimulans om ook zélf wat meer van onze ideeën en praktijken op papier te zetten en wat vaker naar buiten te treden?

Dat de conferentie ons dit jaar een bredere kijk bood op Restorative Justice, zette een hele ideeën-molen in beweging. Binnen herstelgerichte detentie hebben wij ons de laatste jaren vooral gefocust op de relatie slachtoffer – dader – samenleving. Misschien is de tijd gekomen om – net zoals de conferentie – onze horizons te verruimen.

Belinda Hopkins begeisterte ons met haar uiteenzetting "The DNA of Restorative Justice in schools and other organisations". In al mijn naïef idealisme stelde ik mezelf de vraag of haar model niet – mits de nodige aanpassingen – kon geïmplementeerd worden in de gevangenis. Is het toekomstmuziek of is het eerder een illusie te denken aan gevangenis waarin ook conflicten tussen de verschillende aanwezige partijen op een herstelgerichte manier benaderd kunnen worden? Kunnen penitentiaire beampten opgeleid worden

om de rol van bemiddelaar in deze benadering op zich te nemen? De informele babbels bieden op dat moment de mogelijkheid om deze toetsing te maken. Zo krijg ik de gegevens van een young offenders institute in de UK, waar interne conflicten op een herstelgerichte manier aangepakt worden.

Als herstelconsulenten willen we de komende jaren meer stilstaan bij de gevolgen van het misdrijf en de detentie voor de omgeving van de dader en op welke manier de dader hierin verantwoordelijkheid kan opnemen. Maar eveneens willen we nagaan welke ondersteunende rol de directe omgeving kan hebben wanneer de dader acties wil ondernemen. Redenen genoeg om op deze conferentie actief op zoek te gaan naar zinvolle informatie. Zo kwam ik uit in de workshop van Rob Van Paggée (Nederland) "Family group conference can stop family violence". Gezinnen die een problematiek van geweld kennen, gaan samen met hun directe omgeving en een neutrale coördinator, zelf actief zoeken naar mogelijke oplossingen in het stoppen van het geweld en in het aanpakken van de onderliggende problematiek. Families maken hierin zélf een plan. Binnen deze workshop werd het standpunt ingenomen dat mensen zelf eigenaar zijn van hun probleem, dat ze zelf eigenaar zijn van de oplossing en dat ze eigenaar zijn van de georganiseerde hulp. Ook na deze workshop een aantal gedachten: misschien kan binnen de gevangenis de directe omgeving van de gedetineerden veel meer betrokken worden. Ik denk dan aan het organiseren van een family group conference bij het opmaken van een reclasseringsplan, een detentieplan, een herstelplan. Wanneer ouders hun zoon zelf kunnen aansporen om stappen te ondernemen naar zijn slachtoffer, zijn kinderen, naar zijn terugkeer in de maatschappij en hierin zelf voorstellen kunnen formuleren, kennen dergelijke plannen een groter draagvlak. Misschien kan bij een bemiddeling tussen slachtoffer en dader de cirkel ook bij volwassenen sowieso verruimd worden? De omgeving speelt bij beide partijen een niet te onderschatten rol, zowel een ondersteunende als een bevragende. Daarom een vraag aan de collega's bemiddelaars: welke rol kan de omgeving van dader en slachtoffer in een bemiddeling spelen? Dient de omgeving van beide partijen niet überhaupt actief betrokken te worden?

De conferentie had op mij ongetwijfeld een energieke uitwerking. Geheel vervuld van het idee "we zijn goed bezig", landde ik weer in Zaventem. Maar laat ik hierbij zeker niet de feeëriek invloed van Barcelona miskennen...

* *Inge Vanfraechem, wetenschappelijk medewerker KUL - Restorative justice on Nightmare street*

Dat herstelrecht in heel wat situaties goed werkt, weten we intussen zowel uit de praktijk als uit onderzoek. Net daarom vond de Engelse moderator Vince Mercer het een goed idee een workshop te houden rond het thema: "wat als het proces de mist in gaat?" Zijn uitgangspunt is dat we zeker zoveel kunnen leren uit de fouten die we hebben gemaakt in de praktijk.

Bij de korte voorstellingsronde bleek al gauw dat onderzoekers een speciale plaats innemen in zulk een debat: zij hebben immers zelf geen fouten kunnen maken aangezien zij zelden in de praktijk staan. Toch brak Vince meteen het ijs door zelf een verhaal te doen over een bemiddeling die hij had opgestart tussen een oudere dame en een jongere die haar had bestolen toen zij hem geld gaf omdat hij haar gras was komen maaien. De details van wat fout liep bespreken we hier niet (want dan verbreken we meteen al de vertrouwelijke sfeer van wat er tijdens de workshop werd besproken), maar een aantal vaststellingen zetten we op een rijtje:

- Een goede voorbereiding blijkt (nog maar eens) zeer cruciaal te zijn om de bemiddeling/conference in goede banen te leiden. Op die manier weten de betrokken partijen wat ze kunnen verwachten, maar ook de feiten moeten zeer duidelijk worden besproken. Wanneer het bijvoorbeeld gaat om een aanranding/verkrachting, kan "het doen" een zeer verschillende betekenis hebben voor dader en slachtoffer. Wanneer dit vooraf niet is uitgeklaard, kan men tijdens de bemiddeling voor ongename verrassingen komen te staan.
- Aangezien het gaat om zeer persoonlijke ervaringen is elke bemiddeling anders en kan men soms niet vermijden dat er dingen verkeerd lopen. Mensen reageren immers soms helemaal anders dan verwacht.

- Door het uitbouwen van de praktijk komt men tot bepaalde werkingsprincipes. De verhalen over wat fout liep, leken vaak samen te hangen met het loslaten van die werkingsprincipes.
- Wanneer je als bemiddelaar/moderator het gevoel hebt dat je verkeerd hebt gehandeld, is het belangrijk daar met collega's over te praten zodat allen eruit kunnen leren.
- Ook al lijkt het proces de verkeerde richting uit te gaan, toch kan er heel wat worden bijgestuurd door de partijen te betrekken in een toekomstgericht gesprek. In het bovenvernoemde voorbeeld bleven dader en slachtoffer bij hun verhaal over "het" maar kon men wel tot een gesprek komen over wat in de toekomst moest gebeuren opdat ze beiden verder konden in de school waar ze allebei les volgden.

Hoewel deze elementen misschien zeer evident lijken voor (ervaren) praktijkwerkers, leek het voor de aanwezige toehoorders nuttig elkaar bevestigd te zien in hun soms moeilijke rol alsook in het feit dat de bemiddeling soms verkeerd loopt, maar dat men dat nadien nog zo goed mogelijk kan proberen recht te zetten. Voor mij was deze workshop alvast één van de boeiendste sessies van het congres!

* *Kris Vanspauwen, Onderzoeker aan het Instituut voor Recht en Samenleving, K.U.Leuven - Naar een verbreding van het debat: restorative justice in post-conflict situations*

Samen met collega Marta Valiñas heb ik in een paper over *The promise of Restorative Justice in the search for truth after a violent conflict Experiences from South Africa and Bosnia-Herzegovina* een nieuw licht proberen schijnen over het bestaande debat naar de mogelijke toepasbaarheid van herstelrecht in situaties van grove mensenrechtenschendingen. Het European Forum for RJ heeft voor het eerst in zijn bestaan het thema peacemaking and peacebuilding op zijn agenda geplaatst. Het is verheugend te zien dat de herstelrecht-beweging in Europa op

dit vlak niet achterop hinkt. Doordat de presentaties rond dit thema voornamelijk parallel plaatsvonden op donderdagmorgen, was er weinig mogelijkheid om ervaringen uit te wisselen met collega onderzoekers uit dit domein. We kregen daarom een uitgelezen kans om vooral in debat te treden met mensen uit de praktijk en het onderzoek uit het klassieke herstelrechtelijke veld.

De belangrijkste boodschap die ik mee naar huis heb meegenomen is dat de vrijwel algemeen aanvaardde principes en kenmerken rond herstelrecht, zoals onder andere de vrijwillige medewerking van daders, de complementariteit met het strafrechtssysteem, de categorisering van daders en slachtoffers, in het licht van *postconflict justitie* grondig moeten herbekeken worden wil herstelrecht zijn kans maken in aanpak van een gewelddadig verleden. Hierbij blijken John Braithwaite's inzichten – die overigens in andere workshops soms fel bekritiseerd werden – een goede inspiratiebron te zijn.

Tenslotte is het European Forum for RJ er voor mijn part zeker in geslaagd om op zijn conferentie een forum te creëren voor onderzoekers, beleidsmensen en onderzoekers om nieuwe contacten te leggen. Namens onze onderzoeksgroep Transitional Justice aan de K.U.leuven hopen we van harte dat het Forum op deze ingeslagen weg – naar de verdere verbreding van zijn toepassingsdomeinen – in de toekomst verder zal gaan.

* *Kristel Buntinx, bemiddelaar fase strafuitvoering - La conferencia en Barcelona, una experiencia más bonita!*

De titel van het congres luidde "Restorative Justice and Beyond" met als onderdeel "Beyond diversion, een subtitel waar we ons vanuit bemiddeling fase strafuitvoering onmiddellijk in herkenden. Immers, zijn wij niet het project bij uitstek om over "beyond diversion" te spreken! Zonder aarzeling dienden we daarom een voorstel in voor een workshop en beantwoordend aan de verwachting kregen we een positieve respons. We moesten in tegenstelling tot een aantal andere sprekers onze workshoptijd niet delen met een ander en kregen zelfs 45 minuten de tijd om over "mediation in homicide cases: opportunities and risks" te spreken.

Wij Belgen zijn dikwijls te bescheiden, want op basis van onze uitwisseling met andere Euro-

pese landen, blijkt dat wij toch wel enige ervaring hebben opgebouwd in zware misdrijven. In andere landen is die ervaring er soms ook (soms ook helemaal niet), maar meer verspreid over verschillende bemiddelaars en dikwijls eerder experimenteel. Al is onze vijfjarige ervaring in absolute cijfers eerder marginaal. Alhoewel anderzijds een twintigtal gezamenlijke gesprekken tussen daders en slachtoffers in levensdelicten ook een schat van informatie inhoudt, informatie op basis waarvan we al wel iets te vertellen hebben en die we daarom ook moeten delen. En dat aspect is op dit congres zeker ruimschoots aan bod kunnen komen, vanzelfsprekend in de workshop met een hoge opkomst van geïnteresseerden, maar ook tijdens de koffiepauzes, in de wandelgangen, op zomerse terrasjes met een lekkere cappuccino. Anderzijds nemen we natuurlijk ook deel aan een congres om zelf nog iets op te steken. De meest interessante sessies bleken de Belgische te zijn; en al vind ik het persoonlijk leuker om deze in Barcelona te horen, dit kan natuurlijk ook dicht bij huis. Ook hier waren vooral de wandelgangen, de terrasjes en de nachtelijke kroegentochten het meest succesvol en boeiend. We hebben dus wel wat banden aangeknoopt, nieuwe contacten gelegd en hopelijk vooral ook anderen kunnen inspireren om bemiddeling in levensdelicten niet uit de weg te gaan. Dus missie geslaagd. En wat Barcelona betreft, ik ben verliefd geworden op de stad en aangezien ik van de fontein heb gedronken ga ik dus zeker terug!

* Pieter Verbeek – Bemiddelaar voor vonnis – Thorny Theses concerning victim-offender mediation pre-trial

Barcelona, stad van zon en salsa, ramblas en tapas... en daar ga je dan voor je werk binnenzitten in de warmte met lekker veel mensen om je heen... Heeft u ook al zin om te vertrekken? En toch! Mijn eerste Europees congres is er één waar ik met plezier en voldoening aan terugdenk, maar waar enkele kritische bedenkingen toch ook op zijn plaats zijn. Maar laten we beginnen met de positieve kant van het verhaal.

Het Europees Forum in Barcelona slaagde voor mij in zijn opzet een forum te zijn waarin op een laagdrempelige manier uitwisseling mogelijk werd tussen zowel praktijkmensen, denkers, als denkende praktijkmensen. De

idee om naast plenaire sessies, verder te werken rond bepaalde thema's in kleinere workshops werkte voor mij wel. Er ontstond in de meeste workshops die ik volgde een interessante discussie, waarin mensen met verschillende achtergronden, zowel cultureel, als qua opleiding en jobinhoud hun visie durfden te geven op voorliggende thema's.

Het Forum slaagde er voor mij ook in mijn blik te verruimen, een bredere invulling te geven aan wat we verstaan onder herstelrecht. Naast de vormen waar we in ons Belgenland meer vertrouwd mee zijn, werd ook aandacht besteed aan de schoolbemiddeling, de community mediation, de cross-cultural mediation. Veelal interessante thema's.

Ook op de informele momenten werd er druk uitgewisseld, gepraat en gelachen. De hapjes waren lekker en het zonnetje dat ons tegemoet lachte als we het congrescentrum verlieten, was meer dan hartelijk! Een fijn congres dus, een positieve ervaring ... en toch!

De inhoud van de plenaire sessies was niet altijd wat men noemt 'je dat'... de Belgische bijdragen van Leo Van Garsse en Ivo Aertsen en van Lode Walgrave staken kwalitatief, naar mijn gevoel, sterk boven de rest van de uiteenzettingen uit. Het gevoel van 'we leveren hier een goede bijdrage aan dit congres' was dan ook niet ver weg. Ook de Belgische (zeker ook de niet-Suggnomè) workshops werden door de deelnemers gemaakt. Mijn eigen bijdrage, een interactieve workshop rond een aantal netelige herstelrechtelijke stellingen, verliep ook beter dan vooraf verwacht. Via drie rollenspelen, die ik met collega An Marchal ten berde bracht (knipoog), werden de deelnemers voor een aantal situaties geplaatst, waarin ze stelling dienden in te nemen. Vanuit verschillende rollen (bemiddelaar, procureur, slachtoffer, dader, advocaat) konden de deelnemers hun stellingname verdedigen. Dit leidde, zo vond ik althans, tot een interessante discussie over de grondprincipes van slachtoffer-dader bemiddeling. Onder andere de vrijwilligheid van het bemiddelingsaanbod werd besproken, en het viel me op, dat waar dit principe voor mij quasi heilig is, dit bij andere deelnemers toch niet zo het geval was. Opmerkelijk ook, dat mensen uit verschillende landen, hoe dicht ze soms ook bij elkaar liggen, toch een heel andere invulling aan principes geven.

Algemeen beschouwd vond ik dit congres dus zeker een opsteker, zeker daar dit mijn kennismaking met dergelijke congressen betrof. Alleen blijf ik achteraf wat met het gevoel zitten dat we met de Belgische delegatie vooral voor veel input gezorgd hebben, waar anderen verder mee aan de slag kunnen en dat we minder input hebben gevonden voor ons eigen werk. België is op dit moment één van de pioniers op het herstelrechtelijke vlak, en misschien is dit dan ook wel de rol die we met veel bescheidenheid op ons moeten nemen. Andere landen kijken met grote ogen naar wat er in ons land op dit vlak al allemaal verwezenlijkt is. Toch iets om fier op te zijn. Met dank aan de mensen die hiervoor gezorgd hebben.

Agenda

1. De werkgroep vorming organiseert (zie ook www.suggnome.be/agenda.php):

- op **30 november 2006 rollenspelen inzake bemiddelingsmethodiek**: In kleine groepen oefenen we de ganse dag ahv. zelf aangebrachte casussen rollenspelen, onder leiding van ervaren bemiddelaars-coaches. Deze trainingsdag staat open voor maximum 20 bemiddelaars, vanuit de verschillende projecten van bemiddeling in strafrechtelijke context. Deelname is gratis, inschrijven verplicht bij lieve.balcaen@osbj.be.

Plaats: bemiddelingsdienst Antwerpen, H. Van Heurckstraat 20, 2000 Antwerpen
Tijdstip : van 9.00u tot 16.30u

- op 24 oktober 2006 een trainingsdag Franse terminologie voor bemiddelaars:

Als bemiddelaar staan we soms met de mond vol tanden wanneer we (soms onverwacht) een Franstalige partij moeten te woord staan. Om deze drempelvrees te counteren, oefenen we op actieve wijze in kleine groepen een drietal situaties in: een telefoongesprek, een eerste bezoek en een gesprek met een collega. Enkele Franstalige collega's begeleiden ons hierbij. Maximum 20 deelnemers vanuit de verschillende projecten bemiddeling in strafrechtelijke context zijn welkom.

Plaats en tijdstip: Markiesgebouw, van 9.00-16.30u

Kostprijs: 5 EUR. Inschrijven bij noel-la.verreth@suggnome.be

2. Tour de Belgique

Van **11 tot 14 september 2006** vindt traditiegetrouw een nieuwe **Tour de Belgique** plaats. Voor een groep buitenlandse studenten en professioneel geïnteresseerden organiseren we een programma waarbij verschillende herstelrechtelijke projecten in België worden bezocht. Zo staat onder meer een bezoek aan volgende diensten/projecten op het programma: Suggnomè vzw, BAL, Bemiddeling in strafzaken, herstelconsulenten, OSBJ, Médianté, médiation de quartier in Charleroi. Voertaal is hoofdzakelijk Engels (of Frans). Deelname is gratis en kan ook voor een afzonderlijk dagdeel, vervoer en maaltijden zijn voor eigen rekening.

Voor volledig programma: zie

www.suggnome.be/agenda

Inschrijven kan nog bij

an.marchal@suggnome.be (plaatsen bijna volzet)

3. Ronde tafel met David Gustafson

Op donderdag **14 september 2006** vindt een **workshop** plaats onder leiding van **Dave Gustafson**. Dave is co-directeur van de *Fraser Region Community Justice Initiatives Association* (British Columbia) én een ervaren bemiddelaar, gespecialiseerd in zware (en seksuele) misdrijven. Zijn ervaring en onderzoek sterkt hem in zijn overtuiging dat bemiddeling heilende effecten kan hebben op zowel dader als op slachtoffer. Momenteel rondt hij tevens een doctoraat af aan de K.U.Leuven onder de titel *Encountering the 'Other': Victim Offender Mediation in Serious Crime*. In deze workshop zal Dave Gustafson ons een overzicht geven van deze herstelrechtelijke processen. Afhankelijk van wat de deelnemers interessant vinden, zal hij toespitsen op specifieke thema's zoals schaamte, trauma(verwerking) en recidive.

Voor de aanwezigen biedt de Vlaamse Gemeenschap na de workshop een diner aan (plaatsen beperkt, inschrijven verplicht). Het is mogelijk om in de namiddag aan te sluiten bij

het programma van de Tour de Belgique (over sociale bemiddeling, Jef Mostinckx).

Plaats: CICOV, Terlindenlaan 14, 3090 Overijse

Tijdstip: ontvangst 10.00u

Deelname is gratis, inschrijven bij an.marchal@suggnome.be (plaatsen beperkt)

4. Workshop

Het Centrum voor Grondslagenonderzoek van het Recht (K.U.Leuven) en Suggnomè organiseren op **19 oktober 2006** voor de derde keer een **workshop** onder de titel "responsabilisering, autonomie en herstelbemiddeling bij minderjarigen". Deze workshop kadert binnen een reeks van drie onder de noemer van '(Herstel)bemiddeling: tussen theorie en praktijk'.

Algemene doelstelling van de reeks bestaat erin om rond een aantal thema's het herstelrechtelijke gedachtegoed te herdenken en kritisch te bevragen, en dit door het reflexieve vermogen van de bemiddelaars ten aanzien van hun eigen praktijken verder te stimuleren. Door de bemiddelaar zelf aan het denken (en schrijven) te zetten, wordt tegelijk gestreefd naar verfijning van het herstelrechtelijk gedachtegoed.

Voorliggend thema behandelt de problematiek van responsabilisering in de context van herstelbemiddeling minderjarigen. Uitgangspunt is een conceptuele spanning binnen het herstelrechtelijk gedachtegoed tussen responsabilisering van de partijen, enerzijds, en vrijheid van de partijen, anderzijds. Centraal staat hier de vraag: hoe gaat een herstelbemiddelaar vanuit zijn specifieke stijl van bemiddelen met deze spanningsverhouding om? Erik Claes en Bram Van Droogenbroeck schrijven een basistekst, waarop twee referenten reageren. Bedoeling van deze workshop is om op basis van deze tekst theoretici en practici met mekaar in debat te laten treden.

Plaats: Grote Vergaderzaal De Valck, Tienestraat 41, 3000 Leuven; tijdstip: 13.30u-16.30u.

Deelname is gratis, inschrijven bij noella.verreth@suggnome.be (de deelnemers krijgen per mail vooraf de basistekst bezorgd)

5. Uitnodiging gespreksavond *Gevangenis Hoogstraten* – Inge Vandeurzen, herstelconsulent Hoogstraten

De laatste jaren is er binnen de justitiële wereld (politie, rechtbanken, parket, ...) heel wat nagedacht over de wijze waarop tegemoet gekomen kan worden aan de noden en behoeften van slachtoffers van misdrijven. Ook binnen de gevangenissen zoekt men naar wegen om hieraan te werken. Deze zoektocht wordt gekaderd binnen een breder project 'herstelgerichte detentie'. Binnen dit project zoeken we naar wegen om zowel slachtoffers als de bredere samenleving te betrekken op het gegeven 'gevangenisstraf'.

Hoe de gevangenisstraf er uit moet zien, is een vraag die niet enkel justitie mag bezighouden!

In dat verband willen wij graag 'geïnteresseerde burgers' de kans geven om nader kennis te maken met de wereld van de gevangenis. Dit doen we o.a. door gespreksavonden te organiseren in de gevangenis van Hoogstraten (Gelmelstraat 131, 2320 Hoogstraten). Tijdens deze gespreksavond krijg je als deelnemer de gelegenheid om in kleine groepjes een gesprek te hebben met één of twee gedetineerden en met één of twee penitentiaire beambten, over het leven in de gevangenis.

Volgende dagen zullen gespreksavonden georganiseerd worden, telkens van 18.45 tot 21.15:

- Donderdag 28 september 2006
- Donderdag 26 oktober 2006
- Donderdag 23 november 2006

Je kan je voor één van deze avonden inschrijven bij Hilde Stockman van vzw Arnica (03/297.67.84 of hilde.stockman@arnica.be) of bij Inge Vandeurzen, herstelconsulente van de gevangenis van Hoogstraten (03/340.48.10 inge.vandeurzen@just.fgov.be)

Wil je meer informatie over deze activiteit, dan kan je ook bij Hilde of Inge terecht.

Inschrijvingsformulier en praktische afspraken vind je ook terug op www.suggnome.be/agenda.

“SAMENSPRAAK”

22 september 2006

!!!Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding!!!

Koningsstraat 138

1000 Brussel

Thema:

Mogelijkheden en beperkingen van bemiddeling in racismedossiers.

12.30—13.30u. Ontvangst en broodjeslunch, aangeboden door het Centrum

13.30—15.15u. Antiracismewetgeving in België, vorming gegeven door het CGKR

15.15—15.30u. Koffiepauze

15.30—16.45u. Debat, ingeleid door de heer Björn Backx, referentiemagistraat racisme, parket Antwerpen

Inschrijven kan via het bezorgen van bijgevoegde inschrijvingsstrook aan het secretariaat van Suggnomè of via het sturen van een e-mail naar info@suggnome.be, en dit vóór 18 september 2006. Voor bijkomende inlichtingen kan u terecht bij Noëlla Verreth op het secretariaat van Suggnomè.

INSCHRIJVINGSSTROOK

SAMENSPRAAK 22 september 2006

Hiermee bevestig ik dat ik,

.....(naam)

aanwezig zal zijn op 22 september 2006 en **wel/niet een broodje wens.**

Handtekening